ПОЗОРИШТЕ

160 година

Српског народног позоришта

Јован Ђорђевић
први управник СНП-а

Пера Добриновић (Дворска будала) у представи
Краљ Лир В. Шекспира, 24. III 1890.

Ансамбл СНП-а из 1864.

ПОЗОРИШТЕ

ЗА ГОДИНУ 1872.

УРЕДНИК

А. ХАЏИЋ.

ГОДИНА I.

У НОВОМЕ САДУ,

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.

1873.

Деобе

Фауст

Враголанка

САДРЖАЈ

Поглед испред свог времена 3
Игор Мировић, председник Покрајинске владе

Стварање је спасење 4
Селимир Радуловић, књижевник и председник Управног одбора СНП-а

160 година Српског народног позоришта 5
др Зоран Ђерић, управник СНП-а

Медаље, годишње награде и похвале поводом
Дана Српског народног позоришта - 28. марта 2021. 6

Репертоар, једначина и загонетка 8
Милован Филиповић, директор Драме СНП-а

Српско народно позориште ми је помогло
да носим свој крст 10
Интервју, Александра Плескоњић

Из албума СНП-а (Драма) 12

Тако је говорио Игор Вук Торбица 20

Позориште и болест 21
О театру (и нама) у времену пандемије

Ово је година коју ћемо памтити 23
Александар Станков, директор Опере СНП-а

20 година одани Позоришту:
Дарија Олајош Чизмић и Васа Стајкић 24
Интервју са првацима Опере Српског народног позоришта

Из албума СНП-а (Опера) 29

Балет је живот! 33
Тони Ранђеловић, балетски играч и директор Балета СНП-а

Плес без публике не постоји 34
Балет у доба короне: Ана Ђурић и Андреј Колчерију

Из албума СНП-а (Балет) 36

Свесни смо традиције коју баштинимо и
преносимо је даље 40
мр Саша Сенковић, сценограф и Технички директор СНП-а

Море ведрине Пеђе Милосављевића 41

Из албума Јасне Бадњаревић 43

Из албума Милете Лесковца 45

Неки од најзначајнијих догађаја за
СНП 1861–2021 47

Занимљивости из прошлости 51

Пред новим изазовима 52
Међународна сарадња и интернационални пројекти Српског народног позоришта

Јубилеји, годишњице у 2021.. 54
Цртице из прошлости СНП-а

Излог издања
Српског народног позоришта 56

ПОЗОРИШТЕ

ГОД. LXXVI 2020/2021. ЛИСТ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА,
Позоришни трг 1, Нови Сад, ISSN 0352-907X

www.snp.org.rs

март 2021.

Први број Позоришта у издању Друштва за Српско народно позориште изашао је 26. децембра 1871, а последњи, недатиран, 1908. године. Године 1880. и 1883. лист није излазио, а 1881/82. издаван је као годиште сезоне. У том периоду Позориште је уређивао Антоније Хаџић. Од 5. новембра 1909. до 31. јануара 1910. лист уређује Јован Грчић, најпре под именом Позориште, а затим Ново позориште. Уредници листа Позориште у новој серији 1968–2005: Зоран Јовановић (1968–1977), Звјездана Шарић (1977–1979), десет бројева у сезони 1979/80. уредили: Милица Остојић, Мирко Петковић и Гордана Торбица; Јасмина Ђаради (фебруар – мај 1981), Лазар Васић (октобар 1981 – март 1982), Смиљана Лагатор (јуни 1992 – март 1993), Весна Крчмар од 1983. до 2005; од 2007. Александар Милосављевић; од 2008. до 2015. Даринка Николић (електронско издање за сезоне 2013/2014. и 2014/2015); од марта 2021. Александар Милосављевић.
Телефон: +381 21 66 21 411

Фотографије у броју:
Архив СНП-а, Позоришни музеј Војводине, Миомир Ползовић, Бранислав Лучић, Александар Рамадановић, Срђан Дорошки, Срђан Ђурић, Дејан Петровић, Никола Брадоњић, Владимир Величковић и фотографије у слободном приступу са званичних електронских портала.

Фотографија на насловној страни:
Лаза Костић (у средини стоји) са члановима Драговољачког позоришног друштва у Будиму, 1861, снимак начинио Георгије Кнежевић

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

792(497.113)

ПОЗОРИШТЕ / главни и одговорни уредник Ласло Блашковић. - Год. 1, бр. 1 (26. дец. 1871)-год. 34, бр 8 (1909) ; год. 1, бр. 9 (1909)-год. 2, бр. 24 (1910) ; н.с., год. 36, бр. 1 (1968/1969)-год. 75, нов. (2008/2009) ; год. 76, март (2020/2021)- . - Нови Сад : Српско народно позориште, 1871-1910 ; 1968-2009 ; 2021- . - 30 cm

Повремено.

ISSN 0352-907X = Позориште (Нови Сад)

COBISS.SR-ID 16329986

Игор Мировић,
председник Покрајинске владе

Поглед испред свог времена

Међу институцијама које су, у бурној и за учвршћивање и очување националне самосвести и борбу за ослобођење и уједињење нашег народа веома важној другој половини 19. века одиграле изузетно битну, рекао бих кључну улогу, Српско народно позориште, чију 160. годишњицу ове године обележавамо, заузима посебно место.

Зато је овај велики јубилеј прилика да се, пре свега, сетимо оних који су му – гледајући далеко испред свог времена – далеке 1861. године ударили темеље. Учинили су то Светозар Милетић, Стеван Брановачки, Јован Јовановић, који ће тек касније понети надимак Змај и, наравно или пре свих, творац идеје о оснивању првог српског професионалног театра и његов први управник Јован Ђорђевић.

У туђој, и њиховом и другим малим народима ненаклоњеној царевини, замислили су га, а тако га и засновали, као институцију која ће кроз уметност глуме преносити и чувати српску реч и српску историју, будити и учвршћивати националну свест српског народа и створити један нови, духовни израз и облик позоришног живота и културног живота уопште.

„Овде се не ради о приватној забави једне вароши, о личним интересима неколико људи. Овде је реч о вишим духовним интересима народа, народној свести, народном поносу и карактеру, о народном језику и литератури, једном речи о ономе, што је народу најмилије, најсветлије. Народно позориште све ово чува, брани, негује, облагорођава“, писао је, у години оснивања, у тадашњем „Србском дневнику“, Јован Ђорђевић.

И Српско народно позориште је, у годинама и деценијама које су уследиле, све то заиста и радило, припремајући и дајући на стотине представа и неуморно путујући и будећи националну свест не само широм Војводине, већ и свих других крајева у којима су Срби живели. Чинило је то толико предано и толико истрајно да ће, много касније, наш велики писац Милош Црњански забележити и ову реченицу: „Пречански театар, то данас знамо, одиграо је не мању улогу од српске књиге, па и цркве“.

Узвишену мисију првог српског професионалног театра који је, веома брзо, постао мезимче целог српског народа, није угрозио ни скори одлазак његовог родоначелника Јована Ђорђевића који је 1867. године прихватио позив кнеза Михаила Обреновића и отишао у Београд, да тамо постане први управник тек основаног Народног позоришта.

Ту мисију је, заједно са управничком палицом, најпре преузео Антоније Хаџић, а потом и велики глумци Димитрије Ружић и Пера Добриновић, па наш највећи комедиограф Бранислав Нушић, затим Жарко Савић, Жарко Васиљевић, Богдан Чиплић, Јован Коњовић, Радомир Радујков, Милош Хаџић...

То је, разуме се, само део дугог списка оних који су, током протеклих 160 година, и по мирним водама, али и кроз многе буре и олује, управљали бродом Српског народног позоришта и који, за то, заслужују и похвалу и признање.

Али, позоришта нити има, нити може да га буде – без глумаца! Јер, само су они, да подсетим на великог Константина Станиславског, ти који свему – од текста до последње реквизите на сцени – својом игром и својом креативношћу удахњују живот и гледаоца уводе у непоновљиву чаролију театра.

Поред већ поменутих Ружића и Добриновића којег, и данас, многи сматрају највећим глумцем у историји нашег театра, вечном низу глумачких великана Српског народног позоришта припадају и Лаза Телечки, Драгиња Ружић, Милка Гргурова, Милка Марковић, Михаило Гавриловић, Љубица Раваси, Стеван Шалајић, Милица Радаковић, Велимир Животић, Иван Хајтл, Стеван – Баја Гардиновачки, Мира Бањац и многи други млађи и данас актуелни на сцени и филму.

Зато је обележавање 160. годишњице Српског народног позоришта, прилика или, боље речено, обавеза, да и њима и свим другим његовим глумцима, још једном одамо почаст за то што су чували и сачували ту опојну и вечну чаролију театра, а тиме и сам театар. И што то чине и данас.

Али, не само глумцима, већ и солистима, диригентима и члановима Оркестра и Хора Опере, члановима ансамбла Балета, кореографима, сценографима, костимографима и запосленима у свим другим сегментима који данас чине Српско народно позориште. И без којих остваривање његових програма и његове мисије такође не би било могуће.

Захваљујући далекосежној визији његових оснивача и преданости и посвећености свих оних који су га касније чинили, Српско народно позориште је, очигледно, успешно чувало и сачувало углед једне од наших најзначајнијих националних и културних институција у целини, преузевши, истовремено, и улогу својеврсног генератора развоја нашег позоришног живота и у много ширем контексту.

Јер, управо је из њега 1956. године иницирано оснивање Стеријиног позорја, 1970. Академије уметности у Новом Саду, а 1982. и Позоришног музеја Војводине. А све су то институције које су, одавно, такође постале утицајне на позоришној и културној мапи не само у границама наше покрајине и наше земље, него и много шире од тих граница.

„Свет је позорница на којој свако игра своју улогу“, записао је, пре више од четири века, непревазиђени Вилијам Шекспир. И та реченица је, уверен сам, актуелна и данас.

Када је о Српском народном позоришту реч, Покрајинска влада као његов оснивач потпуно је свесна своје улоге и своје одговорности да обезбеди услове за нормално функционисање и развој овог театра. А чаролију игре – у свим њеним облицима – и данас и у времену које долази, остављамо онима који га данас чине. Уз само једну сугестију: да не забораве ни идеје водиље оних који су, пре тачно 160 година, основали најстарији професионални театар у нашем народу и да, као и они, и у уметничком и у сваком другом смислу, гледају и испред свог времена.

Јер само тако се – потврђује то и пример Српског народног позоришта – може рачунати на вечно трајање.

Селимир Радуловић, књижевник и председник Управног одбора СНП-а

Стварање је спасење

У првом десетлећу 20. века (1908), Тихомир Остојић, као председник Позоришног одсека, у говору *члановима групе,* наводи да је њихов позив, у најнепосреднијој вези с оним што чини *дух наше народности* и њене *најкрепкије мирисе.* Ви *негујете* и *проносите,* вели овај угледни историчар књижевности, позоришни и књижевни критичар, секретар Матице српске, нашу *слатку матерњу реч,* ширећи нашу *поезију и попевку,* распростирући *српске мисли и осећања,* приказујући, као уметници, *српски дух.* А поводом седамдесетогодишњице Српског народног позоришта, у књизи од стотинак страна, др Димитрије Кириловић подсећа да је реч о јединственој *културно-националној установи у бившој Угарској.* Такву установу, наводи, није створила *ниједна друга народносна мањина* (Немци, Румуни, Словаци, Русини), нити, пак, Срби из *других поробљених крајина* (Босна и Херцеговина, Далмација, Турска). Поред белоданог успеха у другим областима живота, војвођански Срби су, дакле, показали способност за *велике подвиге народне одбране и на пољу позоришне уметности.*

Шта друго заустити, данас, у свету који је на ивици самодеструкције и самоексплозије, обележавајући стошездесетогодишњицу Српског народног позоришта, на почетку трећег десетлећа, века који је метафизички лимитиран, осим поновног *оживљавања почетка* – испуњујућих, готово пастирских, речи оних, чијим се сенкама, блаженим, клањамо, који су помогли да се наша кућа *оснује, развије, процвета и одржи*!

Тамо где је стварање, тамо је и спасење. И свет који блиста у оку Оца, нашега!

Са отварања 160. сезоне
фото: В. Величковић

др Зоран Ђерић, управник СНП-а

160 година
Српског народног позоришта

Прошлогодишња порука поводом Светског дана позоришта (27. март 2020. године), имала је у наслову *Позориште као Светилиште*. Имајући у виду ситуацију у којој се налазимо, не само ми и наше позориште него и све друге институције и појединци, у Србији, у Европи, у целом свету, запитајмо се: ШТА ЈЕ НАМА ПОЗОРИШТЕ – БИЛО, ЈЕСТЕ И БИЋЕ?

На прво питање, одговор је, чини ми се, једноставан – довољно је посегнути за било којом историјом позоришта, па се уверити у његов значај и место, у најразличитијим временима и ситуацијама. Посебно у оним трагичним, у временима ратова, епидемија и других пошасти по човечанство. А када је у питању историја нашег, Српског народног позоришта, верујем да вам је познато да је оно основано првенствено као национална установа која је имала задатак да путем драмске књижевности и глумачке уметности преноси српску реч и историју. Наше позориште је било мезимче међу народним институцијама, волео бих да тако и остане. Судећи према гледаности наших представа (драмских, оперских и балетских), верујем у такву, дакле, оптимистичку будућност СНП-а.

Српско народно позориште данас (овде се подразумева одговор на друго питање: *шта јесте?*) најважнија је и највећа културна установа у Војводини (позоришни историчари и критичари ће додати да је СНП то одувек и било), а све запаженија у Србији и у региону. Наше представе су водеће на свим позоришним ранг-листама; присутни смо и освајамо награде на домаћим и интернационалним фестивалима; укључени смо у програм Креативне Европе пројектом *Крос опера*, чију реализацију са нестрпљењем очекујемо када пандемија једном прође и престане забрана окупљања, и поново, радосно, зашкрипе даске које живот значе...

Кад нам је ситуација то дозвољавала, отварали смо врата и играли представе. Драма је реализовала чак седам премијера. Наше представе учествовале су на свим домаћим фестивалима који су се одржали (Шабац, Зајечар, Врање, и, наравно, Стеријино позорје – са чак три наслова, два у конкуренцији за награде, а један у пратећем програму).

Не могу а да не поменем јединствену турнеју Оркестра Опере СНП-а по Кини (од 26. децембра 2019. до 6. јануара 2020). Она је остала у сенци онога што се непосредно после тога десило у Кини, па у Европи, а потом и код нас, епидемије, а потом и пандемије коју је изазвао вирус корона.

Концерти Оркестра СНП-а су одржани у шест градова: Јантај, Бинжоу, Цученг, Вејхај, Љаоченг и Хохот. Пет њих је у покрајини Шандунг, а један у Аутономној области Унутрашња Монголија, на северу Кине. Од Новог Сада, преко Београда и Москве, до Пекинга, и поменутих градова, као и других који су нам били на путу, па назад, прелетели смо, прешли аутобусом и брзим возом, око 22.000 км. Стрпљивији од мене ће израчунати колико је то било сати, проведених у ваздуху (на 11.000 метара, при брзини од 850 км, где је температура – 66 степени целзијуса), колико смо се возили брзим возом (који се кретао и до 350 км на час), а колико смо се возали аутобусима (где су дневне релације износиле од 322 до 643 км).

Публика је овацијама поздрављала извођења композиција Чајковског, Вердија, Гуноа, Хачатуријана, Калмана и Штрауса, надахнуту интерпретацију младе солисткиње Евгеније Јеремић и Андреу Солинаса, диригента. Оркестар Опере Српског народног позоришта је обавио велику мисију.

Боравак у Шандунгу, источној кинеској покрајини, која је била завичај великог кинеског филозофа и реформатора, Кунг Фу Цеа или Конфучија, подсетио ме (на оно на шта су нас у Кини све време подсећали) на човекољубље и потребу за разумевањем. Домаћини су били заиста љубазни, а разумевање сам, као и Велики учитељ, тражио од Неба, али још чешће од Интернета, уз подршку програма „Панда ВПН“, који је настојао да нас повеже у земљи којом владају друге силе, не само небеске, него и електронске, као и оне међуљудске.

Кина нам је, још једном, дала подршку и помоћ. Хвала јој!

Прошлогодишња порука за међународни Дан позоришта, завршава овако: „У јужној Азији, уметници с поштовањем додирују даске сцене на коју ступају, а та древна традиција потиче из времена прожимања духовног и културног. Време је да поново остваримо ту симбиозу уметника и публике, прошлости и будућности. Рад у позоришту може да буде свети чин и уметници заиста могу да постану *аватари* улога које глуме. Позориште подиже уметност глуме на виши духовни ниво. Позориште има потенцијал да постане светилиште, а светилиште простор за извођење“.

Вратимо се нашем Позоришту.

Познато вам је: да смо у марту 2020. године одгодили све започете пробе и најављене представе, у свим трима уметничким јединицама; да смо тада обуставили рад у радионицама, у свим службама, да смо увели дежурства, тамо где је то потребно. Али рад није потпуно замро. Од куће, из својих станова, са компјутера и телефона, на друкчији, ситуацији примерен начин, наши уметници и запослени у програмској делатности, показују да су солидарни и креативни, да нису изгубили наду и дух, али и да желе то да поделе са публиком. И успевају у томе. Најбољи пример су нам дали чланови Оркестра Опере СНП-а, који су снимили спот *Бела ђао!*. Он је имао више од 2 милиона прегледа и 50.000 коментара, а преузеле су га Радио Телевизија Србије и неке европске телевизије.

То је, у најкраћем, одговор на треће, најбитније питање, шта позориште може и чини у ванредним ситуацијама, попут ове, у којој смо сада.

Још увек нисмо сигурни како ћемо обележити Дан СНП-а, 28. марта 2021. године, односно да ли ћемо моћи да га прославимо на уобичајен начин: свечаном академијом у подне и доделом признања (медаља „Јован Ђорђевић“, годишњих награда и похвала). Али верујемо да 160 година Српског народног позоришта неће и не може да прође незапажено, ни у медијима, ни у друштвеним мрежама, код наше верне публике, као и код запослених у нашој кући, која је наш Храм, наше Светилиште!

Медаље, годишње награде и похвале поводом Дана Српског народног позоришта 28. марта 2021.

ЗЛАТНА МЕДАЉА „ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ“

ИГОР МИРОВИЋ

председник Покрајинске владе

Личном иницијативом, а потом и сваком другом подршком (политичком и финансијском), омогућио је да Српско народно позориште поново буде најважнија културна институција у Војводини. Уз његову сагласност, у СНП-у су отворена нова радна места, пре свега у уметничким јединицама и Техници, обезбеђена су средства за обнову и одржавање зграде и опреме, како би Позориште функционисало као уметничка установа, али са максималним обезбеђењем и условима за рад и постизање високих достигнућа.

ДРАГАНА МИЛОШЕВИЋ

покрајински секретар за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама

Изузетна подршка свим нашим амбициозним пројектима (оперским и балетским), а посебно међународној сарадњи (Аустрија, Кина). Обезбедила је средства за опремање (светло, звук) сале „Јован Ђорђевић“ и њено функционисање као савремене музичке сцене.

Др ЗОРАН ГОЈКОВИЋ

потпредседник Покрајинске владе и покрајински секретар за здравство

Дуги низ година, др Гојковић је велики пријатељ нашег позоришта. Природа нашег посла често доводи до повреда које захтевају хитне интервенције ортопеда, а др Гојковић увек је био на услузи и ослонац свима којима је помоћ била потребна.

Посебну захвалност Позориште му дугује за бригу и помоћ током пандемије вируса корона, а његово ангажовање је допринело не само да наши запослени имају приоритет при вакцинацији, него и да СНП брзо врати редован репертоар у безбедним условима.

СРЕБРНА МЕДАЉА „ЈОВАН ЂОРЂЕВИЋ“

ДАЛИБОР ТОБЏИЋ
сценограф

за изузетна сценографска решења у представама СНП-а, као што су *Кнез Иво од Семберије, Трубадур, Лучија од Ламермура, Кармина бурана, Пинокио* и многе друге

Својим иновативним и креативним решењима његове сценографије су красиле наше представе дуго година.

АНДРЕА СОЛИНАС
диригент

за безрезервну уметничку подршку Опери СНП-а у свим активностима током ванредног стања

Маестро је пратио све идеје нашег ансамбла без задршке и тиме допринео да Српско народно позориште стекне глобалну популарност.

ГОДИШЊЕ НАГРАДЕ

СОЊА ПЕТРОВИЋ
редитељка

за режију и концепт представе *Ко је убио Џенис Џоплин?*

Представа је обележила 2020. годину, добила сјајне критике, овације публике и, готово самостално, одржала живим репертоар Драме у 2020. и почетком 2021. године. Креативним решењима, маштовитом режијом, изузетним избором и сјајним радом са глумцима и музичарима, млада редитељка Соња Петровић себе промовише као будућу звезду српске позоришне режије.

БОЈАНА МИЛАНОВИЋ и **СОЊА ИСАИЛОВИЋ**
глумице

за изузетно и надахнуто тумачење улоге Џенис Џоплин у представи *Ко је убио Џенис Џоплин?*

Две фантастичне младе глумице, на изузетан начин, глумачки надахнуто и певачки супериорно, дочарале су лик трагичне хероине.

АНСАМБЛ и АУТОРСКИ ТИМ ПРЕДСТАВЕ *БУРА*

Представа коју је СНП добило крајем претходне, веома тешке 2020. године, представља својеврстан подвиг. Добили смо нову велику представу, којом је редитељ Кокан Младеновић, још једном показао колико је инспирисан када ради са ансамблом СНП-а.

БИЉАНА МИЛОРАДОВ
организатор културних активности

за допринос у реализацији свих пројеката Опере СНП-а у току ванредног стања

У сваком тренутку била је на диспозицији члановима Опере, а у циљу успешне реализације постављених задатака.

АНА ЂУРИЋ
првакиња Балета

за остварене креације на гала концертима Балета СНП-а

На балетским гала концертима *Из ризнице Балета СНП-а* и *Балетски бисери* остварила је изузетне креације изводећи нумере *Умирући лабуд*, *Кармен свита* и дует из балетске представе *Шопенијана*. Зрело и уметнички инспиративно, оживела је ликове из самог врха балетске уметности.

ИВАНА ИЛИЋ КИШ
уредник

за припрему књиге *Балет – Грађа за репертоар Српског народног позоришта 2003/2004 – 2019/2020.*

У години када Балет прославља 70 година од оснивања, беспрекорно је обликовала архивско-документациону грађу. Књига хронолошки бележи балетски репертоар, али „срце“ књиге чини поглавље које је настало њеним свесрдним подстицањем да у балетским уметницима пробуди жељу да све што су уметничком игром остварили - преточе у слово.

РАДЕ РАЦА
ВЈЕКОСЛАВ КОВАЧЕВИЋ
МИЛАН КОВАЧ
МИРОСЛАВ КРКЉУШ
ЗОРАН РАЈАК и
ФАХРЕТ ПОТОКОВИЋ
службеници Обезбеђења и ППЗ

У периоду пандемије вируса корона, непрестано су радили на пословима физичког обезбеђења и противпожарне заштите, често у смени од 48 часова, на заштити имовине и зграде Српског народног позоришта.

ОРКЕСТАР ОПЕРЕ СНП-а

Чланови Оркестра су несумњиво били једни од највећих бораца за опстанак културе и уметности на културној мапи, не само у локалним и регионалним размерама, већ и у светским. Оркестар Опере је показао најбоље људске особине, искрену љубав према музици и Српском народном позоришту. У свим временским условима и у разним околностима, имали су само један циљ – да остану уз публику.

ГОДИШЊЕ ПОХВАЛЕ

СРЂАН СТОЈНОВИЋ
шаптач

У протеклој години истакао се вредним и пожртвованим радом на представама *Ко је убио Џенис Џоплин?* и *Велика депресија*.

ТОМА КРИЖНАР
балетски играч

за остварене улоге на балетским гала концертима

На балетским гала концертима *Из ризнице Балета СНП-а* и *Балетски бисери*, у дуетној игри из *Шопенијане* и у нумери *Цигански логор* показао је изузетну младалачку полетност и експресивност, које му предвиђају изузетну будућност у балетској уметности.

СЛУЖБА ОБЕЗБЕЂЕЊА, ПРОТИВПОЖАРНЕ ЗАШТИТЕ И ОДРЖАВАЊЕ ХИГИЈЕНЕ

У свим објектима Српског народног позоришта службеници физичког обезбеђења и ППЗ били су непрестано ангажовани, од проглашења ванредног стања и током трајања пандемије вируса корона, врло често и у смени од 24 часа, како би својим присуством и непосредним активностима доследно бринули о заштити објеката и имовине СНП-а.

Милован Филиповић, директор Драме СНП-а*

Репертоар, једначина и загонетка

О садашњости и будућности Драме најстаријег домаћег професионалног театра

Пред почетак сезоне 2017/2018. репертоар Драме СНП-а се ослањао на представе које су настале за време претходне управе. Централно место у репертоару свакако је заузимала представа *На Дрини ћуприја* Кокана Младеновића, те је готово две године била главни наш адут на фестивалима, а истовремено се, управо за њу тражила „карта више". Имајући у виду готово једногодишњу несхватљиву паузу у продукцији нових представа (јесен 2016 – јесен 2017), али и, пре тога, неке промашаје, попут *Вечитог младожење*, основна идеја ми је била да глумачком ансамблу омогућим да ради и да кроз рад напредује. Ова намера је, међутим, проузроковала нека моја непромишљена решења која нису увек имала упориште у логици склапања репертоарских коцкица. Поред тога што су у то време настале, односно што су тада довршаване три нове представе, било је јасно да смо у репертоарском смислу кренули у погрешном смеру, пре свега, због неспретно пројектоване представе *Војвођанска рапсодија* као будућег ослонца у репертоару Драме.

С обзиром на то да новца за продукцију готово да није било, одлучио сам да преко копродукција покушам да побољшам репертоар. Но, решења оваквог типа често су бивала изнуђена и недовољно адекватна. Охрабрење су донекле донеле представе *Аника и њена времена* Ане Ђорђевић и *Илустрована енциклопедија нестајања* Божидара Кнежевића у режији Золтана Пушкаша. Моје схватање репертоара водило је продукцију у два смера: једну колону је чинио ангажман проверених, доказаних редитеља, док су у другој били планирани млади, недовољно афирмисани али даровити редитељи.

Захваљујући пре свега сарадњи са Центром за развој визуелне културе и, уједно, договору са двојицом врхунских редитеља – Никитом Миливојевићем и Александром Поповским – репертоар Драме СНП-а је добио две веома репрезентативне представе (*Вештице из Салема* и *Дотлер*) и поново је постао конкурентан. Такође је позитивне реакције изазвала представа *Светозар*, настала поводом обележавања 100-годишњице присаједињења Војводине Краљевини Србији, по тексту Милована Витезовића у режији Југа Радивојевића.

Но, истински искорак ка жељеном репертоару догодио се доласком веома даровитог редитеља Игора Вука Торбице и његовом поставком два класична наслова драмске литературе, оба као резултат копродукција. Лоркине *Крваве свадбе* су, наиме, копродукција СНП-а и Будва града театра, а *Тартиф* копродукција са Народним позориштем Сомбор.

Сада, с неколико успелих представа, планирање репертоара свакако је убудуће било неупоредиво лакше, а и финансирање је донекле било боље. Нисмо добили очекивано представом *Антигона 1918*, али су се догодиле *Травничка хроника* (Никита Миливојевић), *Смедерево 1941*. (Ана Ђорђевић), *Ко је убио Ђенис Џоплин?* (Соња Петровић, по тексту Тијане Грумић) и *Бура* (Кокан Младеновић).

Пандемија вируса корона је 2020. и 2021. готово обесмислила планирање и репертоарску политику. Зато се сада ослањамо на играње мањих представа са, углавном, млађим учесницима, да колеге које припадају ризичној групи не бисмо излагали опасности од заразе. Одржавамо минимум репертоара и тако доказујемо да и у оваквим околностима постојимо.

Ипак, не напушта нас нада да ће све бити као што је било пре; на основу представа које тренутно имамо, можемо сагледати и саму слику тренутног репертоара Драме, али и засновати поглед на блиску будућност те формирати пројекцију како би репертоар могао да изгледа крајем 2022. године.

Посматрајући тај будући репертоар кроз призму односа домаћег и иностраног текста, односно класике и савремених комада, физиономију Драме СНП-а би чиниле:

представе настале по делима светских класика (*Крваве свадбе*, *Бура*, *Вештице из Салема*, *Тартиф*, који се може посматрати и као ауторски пројекат, те *Вишњик*, *Магбет* и *Ревизор*);

представе које су настале по делима домаћих драмских класика (Нушић: *Госпођа министарка*, *Ујеж*, *Јованча на путу око света*, *Аутобиографија*; Стерија: *Родољупци*, *Лажа и паралажа*, *Џандрљив муж*);

представе настале драматизацијама домаћих прозних аутора (*На Дрини ћуприја*, *Аника и њена времена*, *Травничка хроника*, *Деобе*, *Изуметник* и три представе из пројекта *Новосадски омнибус*, чији су аутори савремени домаћи писци);

инсценације драматизација страних романа (*Дотлер*, *Голманов страх од пенала*, *Мидлсекс*, *Мефисто* и *Зли дуси*);

* Аутор је директор Драме СНП-а од 5. 9. 2017. године.

поставке савремене драме страних аутора (*Розенкранц и Гилденстерн су мртви*, *Здраво животе*, *Врло мрачна ствар*);

инсценације драма савремених домаћих аутора (*Светозар*, *Моћни ренџери не плачу*, *Најусамљенији кит на свету*, *Ко је убио Џенис Џоплин?*, *Велика депресија*, *Берлински зид*, *Катар*, *Осамнаест мачака и лимар Херман Брум*, *Смедерево 1941*, *Дух који хода*);

ауторски пројекти (*Час анатомије*, *Пресрећни људи*, *Кафка*, *Смрдљива бајка*);

мјузикл (*Виолиниста на крову*).

Приметно је да неки наслови нису тренутно део нашег репертоара, али су у плану за текућу и сезону 2021/22. Наш ансамбл очекује рад са редитељима попут Бориса Лијешевића, Хариса Пашовића, Југа Радивојевића, Ралета Миленковића, Небојше Брадића, Никите Миливојевића, Соње Петровић, Александра Поповског, Јернеја Лоренција, Вељка Мићуновића, Андреја Мајерија, Давида Алића, Ане Ђорђевић, Јоване Томић, Југа Ђорђевића...

Оно што свакако представља помак јесте састав ансамбла Драме, начињен у условима забране запошљавања и готово апсурдне ситуације у којој је септембра 2017. најмлађи глумац имао 35 година, а за само три године добили смо дванаест нових чланова, углавном младих глумаца. Неки од њих већ сада показују изузетан квалитет и постају носиоци нашег репертоара.

Но, када говорим о репертоару, младим људима, оствареном и неоствареном, не могу да заобиђем процес који, нажалост, није окончан премијером. Трајао је десет дана, прекинула га је пандемија и одлазак Игора Вука Торбице, најдаровитијег редитеља којег су ови простори видели у претходне две деценије. Ову представу по делима Достојевског – *Злочин и казна* и *Записи из подземља*, нажалост, наша публика никада неће видети.

Али позориште ће остати, преживеће. Нама остаје да трагамо за неким новим даровитим уметником, да му обезбедимо услове да би у временима која долазе стварао нове *Тартифе*, *Дрине*, *Вештице*, *Свадбе*...

фото: С. Ђурић, *На Дрини ћуприја*

Интервју

Српско народно позориште ми је помогло да носим свој крст

Александра Плескоњић, првакиња Драме СНП-а и прошлогодишња добитница Златне медаље „Јован Ђорђевић“, себе је уградила у низ на чијем је једном крају њен отац Тихомир, глумац СНП-а, а на другом њена братаница Јована, ћерка Александриног брата Михајла, такође глумца, која игра у представама СНП-а.

Каква је била улога родитеља у формирању твог односа према театру?

Мог брата Михајла и мене родитељи нису оптерећивали – ни позориштем ни оним што им се у животу догађало мимо театра, а били су и учесници и сведоци. Највише што смо од њих могли да чујемо биле су анегдоте, увек духовите. На тај начин нам, практично, нису дозволили да одрастемо. Зато сам данас прилично збуњена овим временом. Наиме, многи кажу да им је живот као гледање кроз прозор воза, из ког повремено, на станици, изађу да попију воде. Мој живот је, међутим, путовање возом чији је прозор био замагљен од мог сопственог даха. А по тој прозорској магли сам цртала и тако себи улепшавала живот...

Помињеш анегдоте које си слушала у детињству. Да ли су ти оне омилиле позориште или су будиле скепсу?

Биле су део мог цртања по замагљеном прозору кроз који сам посматрала свет. Биле су део хумора који је био карактеристичан за мог оца Тихомира. Доцније сам схватила да хумор, па и његов, јесте посебан поглед на свет. Он је увек тачан, али подразумева анестезију срца; у мом случају је улепшавао стварност. Као дете сам била урођена у позоришну атмосферу којој је посебан тон давао хумор мога оца. И ван позоришта сам живела у театру; у нашем комшилуку је, рецимо, живео Дејан Мијач, на последњем спрату је био чика Лака, кројач у позоришту, а у стану поред нашег чика Никола Милошевић, фаготиста, који је нама, комшијској деци, дозвољавао да гледамо како од трске прави писак за свој инструмент.

Пре глуме си студирала књижевност. Када је у теби прорадило позориште?

Чини ми се да сам увек желела да се бавим позориштем. Одувек сам умела себе да посматрам са стране, а то је почетак позоришта. У дворишту сам кредом цртала стрипове и у њима приказивала себе у неким ситуацијама. Мој брат Михајло је рано почео да

се бави позориштем. Играо је у представама *Небески одред* и *Халелуја* с којима је ишао на турнеје по Пољској и Русији. У представама је играо и наш отац. Сећам се да су на пут кренули баш кад је стигла вест да је убијен Кенеди. Тата ме је питао шта да ми с пута донесе, а ја сам, опхрвана светским болом због атентата, рекла: „Ништа". Михајло је имао шест година када је снимао свој први филм, *Гласам за љубав*. Он, иначе плавокос, играо је Циганче па су га фарбали у црно. У нашој породици он се бавио глумом, био је талентован, а мени је припало да будем паметна.

Није ти падало на памет да упишеш глуму уместо књижевности?

Падало ми је на памет да упишем режију. Ишла сам код татине пријатељице редитељке Борјане Продановић. Питала ме је да ли знам нешто од Мике Антића. Знала сам, као што и данас знам напамет *Гаравi сокак*. Изрецитовала сам, а Борјана је тати рекла да треба да идем на глуму. Сетила сам се њеног савета тек када сам чула да на новосадској Академији класу прима Бранко Плеша.

С Харисом Пашовићем си основала Театар „Промена", а све време радила у Српском народном позоришту. Да ли ти се чинило да је у СНП-у било могуће формирати атмосферу каква је постојала у „Промени"?

СНП увек има шансу да такву атмосферу формира на Камерној сцени. Она одувек лута што се физиономије тиче. Када би на Камерној сцени био пронађен кључ, тамо би било могуће покренути другачији театар. И онда Новом Саду не би било потребно још једно позориште, као што му је деценијама неопходно. Но, важно је да се око представа на Камерној сцени окупе људи који мисле на сличан начин и спремни су да размењују знања и искуства а не дозволе да ова сцена буде пут ка булеварском театру. Можда и корона иде наруку формирању таквог амбијента, јер су данас могуће мање сценске форме, а генерално је дошло време да се вратимо театарским идејама Гротовског и Артоа, дакле истраживању и камерне форме које се обрађају малом броју гледалаца. Потребно је преиспитати и револуционарне идеје Брука и Боалоа којима се бавила и „Промена".

Да ли је твој професор Бранко Плеша, који је у наше позориште увео модерну глуму и режирао славну *Тарлекинову смрт*, будио код студената размишљања о истраживачком театру?

Он је помало зазирао од нашег рада с Харисом. Звао нас је „Хариске" када бисмо након целонућних проба с Харисом добауљали на његов час. Када смо га питали зашто не долази на наше представе, одговарао би: „Зар железничар у слободно време иде да гледа возове?". Имао је у себи неку посебну врсту специфичног хумора и ироније по којима је такође био посебан. Ништа од овога нисам знала када сам одлучила да код њега полажем пријемни.

Како је Плеша гледао на ваш рад с Харисом?

Видео нас је као алтернативу која поткопава његов рад заснован на Станиславском. Сматрао је да прво морамо научити азбуку и основни језик глуме и позоришта, а тек онда да учимо „стране" језике театра какав смо правили у „Промени".

Да ли је био у праву?

Није. И он је то знао. Ипак смо временом успели да га освојимо.

Које те редитељске поетике данас провоцирају? С којим редитељима би волела да сарађујеш?

С веома младим редитељима, не зато да бих се наметала, него зато што је с њима могуће успоставити истинску размену. Они знају да чују и размисле о оном што су чули.

Шта си научила од оца?

Од оца сам наследила ведар дух. Водио ме је у позориште и памтим да нам је говорио да треба да поштујемо старије глумце.

Шта је под тим подразумевао?

Мислио је, практично, на све оно што чини добро кућно васпитање. Одрастала сам уз очеве колеге. Рецимо, увек је Деда Мраза играо Иван Хајтл, али је једне године имао друге обавезе па га је заменио Бата Животић. Михајло и ја смо већ провалили Хајтла као Деда Мраза, али се сада појавио неко кога нисмо препознали. Он је ставио Михајла у крило и рекао: „Зашто си ти, Михајло, чика Бати Животићу одврнуо вентил на бициклу?" Михајло је арлаукао, одбио је да прими пакет, био је очајан и само је понављао: „Ја сам чика Бати одврнуо вентил још летос! Како Деда Мраз то зна!?" Но, према старијим глумцима, посебно на сцени, али и у клубу, осећала сам страхопоштовање. Сачувај боже да бих у позоришном клубу пришла столу за којим они седе, села и наручила туру пића за све.

Када си била испуњена у Српском народном позоришту?

Увек. И кад сам имала приватних проблема, осећала сам се као Исус који носи крст на Голготу па посустане, а приђе му неки човек и помогне му, понесе његов крст макар неколико метара. Ма колико овакво поређење данас било опште место, боље не умем да нађем: мени је, дакле, СНП помогло да носим свој крст.

Недавно си први пут заиграла у родном граду.

Да, Сомбор сам знала само по анегдотама и маминим причама како ме је чупала из дима позоришног клуба где се картало и пило, а њена идеја је била да треба да будем у парку, на чистом ваздуху. Сећам се Даре Чаленић и других глумаца СНП-а, Милице Радаковић, Ивана Хајтла, који су прво играли у Сомбору. Тада се ангажман у позоришту добијао по указу: отвориш коверту и видиш где ћеш да радиш. И то није било лоше, јер је подразумевало неку врсту номадства, сусрета с новим партнерима и новом публиком.

Да ли си се на позорници сомборског позоришта осетила посебно?

Осећала сам да је на истим даскама играо мој отац. Пре изласка на сцену сам, наравно, прошетала улицом у којој је била кућа у којој сам у детињству живела. Куће више нема, али је улица тамо...

Била си у својој улици Кестенова...

Да, то је интересантно. У Новом Саду сам живела у улици Бем Лилике, али сам ја то себи преточила у Бемову улицу, као код Киша. А сада живим у улици Данила Киша.

Стално си се вртела око Киша. Да ли си га упознала?

Не, али сам га једном из даљине видела у „Градској кавани" у Дубровнику. Упознала сам, међутим, Мирјану Миочиновић. С њом сам у СНП-у гледала Урбанов *Час анатомије*, а после представе смо отишле до Успенске цркве у којој је Киш крштен по православном обреду, што му је спасило живот. Било је дирљиво.

Александар Милосављевић

Драгиња Ружић (Јулије) у представи
Пуковник од осамнаесш їодина Ж. Мелвила, 3. II 1866.

Милка Марковић (Божана) у представи
Прибислав и Божана Д. Ј. Илијића, 19. VIII 1898.

Димитрије Ружић као Краљ Лир у истоименој представи
В. Шекспира, 24. III 1890.

Милан Матејић (Милош Обилић) у представи
Косовска їраїедија Ж. Лазаревића, 6. XII 1913.

Тинка Лукић (Маркиза Помпадур) и Андрија Лукић (Гроф Стенвиљ)
у представи *Нарцис* А. Е. Брахфогела, 10. XI 1901.

Ансамбл СНП-а 1905.

Милка Марковић (Бугарска) и Милица Хаџић (Србија) у представи *Хеј, Словени* Ристе Одавића, којом је започео рад СНП-а после I светског рата 1919.

Рахела Ферари (Маришка) и Милан Миљуш (Жан) у представи *Мистер Долар* Б. Нушића, 20. IV 1933.

Елка Миљуш (Царица Јелисавета) и Пера Матић (Урош V) у представи *Смрт Уроша V* С. Стефановића, 14. III 1933.

Драга Спасић као Коштана у истоименој представи Б. Станковића, 1. IV 1914.

Сцена из представе *Халелуја* Ђ. Лебовића, 19. XI 1964.

Иван Хајтл (Спира) и Раде Којадиновић (Ћира)
у представи *Пой Ћира и ӣой Сӣира* С. Сремца, 3. IV 1978.

Сцена из представе *Покондирена ӣиква*
Б. Нушића, 16. X 1973.

Сцена из представе *Три чекића (а о срећу да и не говоримо)*
Д. Лесковар, 22. X 1988.

Сцена из представе *Бела кафа* А. Поповића, 21. XII 1990.

Сцена из представе *Путујуће позориште Шопаловић*
Љ. Симовића, 14. X 1995.

Сцена из представе *Село Сакуле а у Банату* З. Петровића, 11. III 1969.

Сцена из представе *Голубњача* Ј. Радуловића, 10. X 1982.

Лидија Стевановић (Јелица) и Зијах Соколовић (Алекса) у представи *Лажа и йаралажа* Ј. Стерије Поповића, 12. X 1991.

Сцена из представе *Чудо у Шарїану* Љ. Симовића, 26. IX 1992.

Сцена из представе *Сумњиво лице* Б. Нушића, 8. X 1994.

Сцена из представе *Мера за меру* В. Шекспира, 22. XII 1998.

Сцена из представе *Свети Георгије убива аждаху* Д. Ковачевића, 16. IX 1986.

Сцена из представе *Наход Симеон* М. Марковић, 25. V 2006.

Владислав Каћански (Кум Света Милосављевић) и Стеван Гардиновачки (Борко Грацин) у представи *Мрешћење шарана* А. Поповића, 30. XI 1996.

Сцена из представе *Галеб*
А. П. Чехова, 26. X 2012.

Јасна Ђуричић (Принцеза) и
Ненад Пећинар (Ловац)
у представи *Брод за луѓе*
М. Марковић, 24. IX 2008.

Сцена из представе *Тарѓиф*
И. В. Торбице по Ж. Б. П. Молијеру,
19. II 2019.

Тако је говорио Игор Вук Торбица

Ретки су људи са којима када разговарате немате осећај година. Млад и стар истовремено. Безвременски.

Његов оштар али и лековит поглед чинио је да глумци, које је толико волео, учине тачно оно што је замислио. Ту најтананију уметност људског бића која се састоји од себе саме, крви, меса и душе, ретко ко разуме. Све теорије глуме могу се свести на неколико правила, променљивих у неколико тачака у односу на жанр, могу стати у неке мале књиге, каквих неколико драгоцених у историји позоришта и имамо, остало су импресије. Ретко који глумац би умео да опише тачно, минуциозно процес свог стваралаштва.

Зато су и редитељи који савршено разумеју глумца, ретки. На неки начин им завиде, али проницљивим умом, који мора да досегне дубине осећајности, необјашњивог, чак мистериозног, воде их кроз те тешке креативне муке рађања улоге. Да би се упустио у такав процес, глумац мора да има потпуно поверење, да се препусти, да верује, а и да сам превазиђе страх одласка у дубине људске душе и људског Хада. Велика је то љубав.

Зато су га толико волели. Деловало је да Игор Вук, тај безвремени човек, и када не зна где тачно иде, зна тачан пут. Зато код њега нема добрих и лоших глумаца, од свих је умео да направи сјајне ванвременске тачке у ефемерном простору позоришта.

Рад са глумцем је у нашој уметности кључан. Не помажу ту савршене редитељске концепције, нити вишесатни експозеи, не вреди редитељско држање за сигурне обале сопственог понављања. Редитељ, а тако и глумац, мора да се баци у океан непознатог.

Игору Вуку Торбици је ова врста смелости била иманентна, није се ни питао да ли је потребно да се баци у непознато. Зато се у шеснаест представа које нам је оставио, није понављао. Није имао страх. Зато су представе које је стварао, још на почетку, деловале као дело старог мајстора. Зато су поред њега стари мајстори деловали бледо.

Игор Вук Торбица је феномен. Зато – колико год међу нама да је био кратко и колико год нам сваки пут подсећање да га нема, да га нема овде, изазива огромне туге – Игор Вук је оставио **дело.**

Сабрана дела.

Од *Покојника*, *Дон Жуана*, *Разбијеног крчага*, *Хинкемана*, *Царства мрака*, *Тита Андроника* до *Крвавих свадби*, *Тартифа*, *Бакхи* и *Страха*, представе настале по Крецу... И нисам набројала свих шеснаест. Од Крања, Загреба, Ријеке, Љубљане, преко Сомбора, Зрењанина, Новог Сада, Београда па до Битоља и Пирота, истраживао је услове људског постојања, овог нашег сада и овде, говорећи да сваки човек припада својој средини, да је њен неодвојив део. Простор којим се бавио је одмах на почетку био проширен, јер је његова харизма за ово овде, толико мало, била превелика. Чврсто верујем, да је у божјим задатостима за њега била записана још која година, и ова планета би му била мала.

Живео је све време с осећајем, са знањем да на овим просторима рат није завршен. Јер ратови – говорио је – немају датуме почетка и краја. Остају још дуго присутни у успостављеном миру и настављају да тињају, можда још горе него док траје отворена борба. „Последице рата компликују стварност дуго након што пуцњи утихну“, рекао је једном приликом Игор. Друштвене патологије су последице ратова, а нација живи у атрофираном телу и не може да се подигне на ноге. Ово је знао и то је осећао, јер цео његов живот је протекао у времену припрема за рат, времену рата и времену последица рата. Истовремено је знао да свако ко види беду, патњу, лажи, зло, похлепу, лицемерје, па још то и каже, стигматизован је у послератном друштву; и не само стигматизован, него често и исмејан због своје трагедије тражења божје правде, јер ће сваки ђаволов представник на земљи рећи да божје правде – нема.

„Млади људи могу одбити да буду или постану дегенерисано потомство својих дегенерисаних предака“, рекао је Игор. Но, да ли је већина то одбила, или већина и даље ћути? „Престали смо чинити било шта, немамо ни одговор, ни жељу за одговором.“

Средина мора да нам пружи могућност за достојанство, по рођењу, то би требало да буде постулат људског постојања. Али, није тако.

Игор је беду, мржњу и зло назвао онтолошким равнима, оним против којих човек никада не сме да престане да покушава да се бори. „У окружењу у ком је одврнута чесма зла, зло постаје стандард бивања."

Игоров уметнички кредо може се ишчитати у следећој реченици: „Када у свакодневици осећате да нешто није онако како треба, тражите драму чији су сукоби или унутарња превирања довољне супституције да можете властиту стварност реализовати кроз уметничку обраду у материју која представља ваше окружење, вашу стварност… Ја хоћу да се људи искрено узнемире и запитају".

Нашем позоришту Игор Вук Торбица оставио је две представе и поклонио размишљање о Достојевском, писцу по чијем је делу почео код нас пробе.

Чак и Лоркине *Крваве свадбе* које су, како је сам рекао, пауза од прича о суровој стварности која нас окружује, опет је прича о неминовности трагичног фатума.

Сваки велики човек, посебно уметник, има свој архетип. Уписан је у митологију још пре рођења. У Игоровом случају сам у то сасвим сигурна. Његов архетип је онај чудесни младић, уметник, Орфеј, онај који је снагом своје уметности померао стене, дрвеће и воде. Али као и свако трагично биће, он има своју *хамартију*. Грех срчаности, огромне љубави од које срце пуца, младалачке брзоплетости. Окренуо се, пре времена, да погледа Еуридику, иако су му то богови забранили. Или је, можда као и све остало, то било давно записано још у његовом имену које значи – тама.

Ипак, Орфејеву лиру је Аполон однео на небо и учинио од ње сазвежђе.

Зашто те нека птица није спречила у лету?

И желим да на крају овог написа остане упитник.

Невена Јанић

фото: С. Дорошки

фото: С. Дорошки

Позориште и болест

О театру (и нама) у времену пандемије

Хајде да почнемо од митологије, онако како све у позоришту почиње.

Коронис је тесалијска принцеза, али смртница коју је волео Аполон, Зевсов син. Већ трудна, носећи у утроби сина Асклепија, будућег бога исцелитеља, Коронис је згрешила и преварила Аполона. Казнила ју је смрћу Аполонова сестра Артемида.

Најзанимљивије у овом миту, који има бројне различите верзије, јесте то што се Коронис једно време скривала, нигде другде до у – Епидаурусу! Наравно да тада Епидаурус још није био позориште, али је био свето место, што и јесу сви простори Талијине уметности.

Историја бележи многе епидемије које су све биле врло специфично искуство за место и људе којима су се догађале. Такође, забележене су последице које су ове епидемије имале на тадашња позоришта.

За време Шекспировог живота догодиле су се чак четири епидемије куге: у његовом детињству, затим 1596. године, када су лондонска позоришта шест месеци

била затворена, онда 1603, па 1606. године, када је Шекспир у карантину написао *Краља Лира*, *Мабета* и *Антонија и Клеопатру*. Током 1665. и 1666. године, позориште Друри Лејн у Лондону је било затворено целих осамнаест месеци. Према неким изворима, лондонска позоришта су у овом последњем поменутом налету куге била затворена чак пуних пет година.

Занимљиво је, ипак, да током пандемије шпанског грипа после Првог светског рата, Британија није затворила позоришта. Бројни гледаоци су се заразили па су театри једног момента спонтано престали са радом јер више нико није долазио, али наређења власти није било.

У Француској су 1918. године власти саветовале да се позоришта затворе, што је учињено тек крајем исте године, а све до затварања била су пуна.

Године 1939, због бомбардовања Лондона, театри су били затворени, но публика је тражила позоришта. Упркос званичној забрани власти, театри су широм Британије били отворени и релативно пуни током Другог светског рата.

Најзначајнији писац који је говорио о позоришту и болести несумњиво је Антонен Арто у делу *Позориште и куга* из 1934. године. „Позориште као и куга је криза која се разрешава или смрћу или оздрављењем", писао је Арто. Инспирисала га је куга која је у његовом родном Марсеју харала 1720. године. Иако је књига *Позориште и куга* написана пре скоро једног века, данас је поново доспела на светло дана као једно од ретких дела које нам на невероватан начин осветљава данашњу ситуацију у театру и уопште уметности.

Куга као и позориште говори, учи, о времену које нас надмашује, у ком се снаге и могућности ослобађају, времену које намеће маску на лицу, али и о времену које скида све маске.

Арто је био визионар. Питао се где иде друштво, куда нас воде титаници времена, да ли катарза коју доноси позориште, као и свака болест, заиста може да нас прочисти, пурификује, да ли ће нас катарзична својства и врлине театра вратити природном, људском и чаробном, те да ли ће поново учинити јасним и значајним све оно у шта одавно не верујемо.

Да није било куге, Едип би остао краљ, а Ромео и Јулија би живели заједно срећни до краја живота. Без куге Ками не би тако добро описивао тоталитаризам, а Јонеско услове људског постојања. Епидемија и позориште од самих почетака иду руку подруку, јер и једно и друго тражи истину.

Параболу болести можемо наћи у бројним књижевним, посебно драмским делима. Епидемија је метафора диктатуре, немилосрдних богова, казне, трулежи цивилизације. Она као да дуго трпи све људске гадости, глупости и грехе, а када се појави као лава из дубине земље, пустоши све, да бисмо направили места и простора за ново и боље. Као и куга, позориште постоји да би излучило и излечило колективне чиреве, говорио је Арто.

Од Софокла до Камија и Марија Варгаса Љосе, није се много тога променило, увек изнова говоримо о односу према другом човеку, о неодлучности која има трагичне последице, егоизму и алтруизму, кукавичлуку и храбрости... Болест отвара метафизичка питања, али исто тако и политичка, а на крају, и она лична. „Смрт је у модерној епидемији статистичко питање", изјавио је филозоф Емил Сиоран после премијере Јонескове *Игре масакра*. Болест као метафора послужила је Софоклу, Шекспиру, Пушкину али и Ибзену у *Народном непријатељу*, Јонеску у *Носорогу* и *Игри масакра*, Камију у *Куги* и *Опсадном стању*, Карелу Чапеку у *Белој болести*. Болест се код свих ових писаца, а и оних пре њих, повлачи пред људском храброшћу, она удара када види да човек одустаје од човечности да би спасао сопствену кожу.

Шта је нама донела болест с којом живимо већ годину дана? Па, донела је антрополошки тектонски поремећај у ком су појмови простор и време релативизовани, јер су простори постали опасни или забрањени, а време неизвесно. Донела је потпуну дестабилизацију наших навика, репера и начина живота. Чак се и наша перцепција простора, времена и света мења добијајући јаке боје сумње. Добили смо свет препун граница и магловиту будућност. Наметнута непокретност променила је и перцепцију самих наших тела. Покрет је „замрзнут". Тако је на светло дана изашла наша немоћ и фрагилност пред природом, свемоћном, јаком и божанственом. Некада би се то рекло – пред боговима.

А, шта се догађа са уметником? Свели смо се на ефемерне форме далеко од сваког академизма. Заустављено је убрзање толико укорењено у наше друштво, постајући његов саставни део, рекао би савремени филозоф Петер Слотердијк. Градови су заустављени, као на успореном снимку, а флора и фауна су повратили своја суштинска права и тријумф. Завладала је тишина. Пред лепотом, страхом, пред смрћу и сумњом да ће све ово донети нешто боље.

А позориште? Оно је, као место **окупљања**, **сусрета**, место сећања, али, такође, и као простор у ком између извођача и гледалаца не сме да постоји друштвена дистанца нити икакав посредник техничке врсте, највећа жртва садашњег времена.

Бројни театри у свету су, поред најједноставнијег *online* приказивања представа, што су одмах учинили сви, осмислили форме које су перформансе свеле на минимум, импровизујући по незамисливим просторима, читајући позориште уместо да га играју. Једно француско позориште се чак досетило да своје гледаоце повеже са глумцима телефоном, тако што су им глумци лично „на ухо", рецитовали, говорили и с њима разговарали, као да је у питању нека пауза. Дуга пауза.

На светском нивоу је направљен експеримент под називом *Утопија покрета*. Кореограф је објашњавао покрете, док је те покрете изводило хиљаде играча широм света. Тако се догодила нека врста хипнотичког плеса света.

Диригенти су дириговали оркестрима чији су се сви чланови налазили међусобно одвојено, чак су били на различитим крајевима света.

Чини се да су овакве врсте „корона експеримената" биле најзанимљивије самим извођачима, али сусрет гледаоца са глумцем, играчем или певачем, свирачем – ништа није заменило. Нити може да замени. Јер је позориште сусрет најмање два жива бића. Ако тог сусрета нема, изгубљено је оно митско, магијско и суштинско.

Непосредни театар је суштина позоришног догађаја који је увек смештен у садашњости, што га уједно чини узнемирујућим, а истиче се кроз присуство публике и њену реакцију, писао је Брук. Невидљиво постаје видљиво само кроз ритуал, ако га нема, нема ни непосредне присутности. Јер уметност није зона комфора.

Време нас је очигледно суочило с тешким питањима, као и са тешким закључцима. Увек када мислимо да смо се ослободили прошлости, она нас ухвати за рукав, јер она није завршила са нама. А тада се догађа трагедија. И то она античка. Тако, ваљда, функционише свет.

Можда ћемо, ако боговима принесемо као жртву (или су нам је сами већ узели) оно најбоље и најлепше што имамо, а то је уметност, постати бољи – и као појединци и као друштво.

Невена Јанаћ

Александар Станков, директор Опере СНП-а

Ово је година коју ћемо памтити

Посматрајмо крај прошле и први део ове сезоне као да се ради о животу једне особе... Ми смо годину почели великом кинеском турнејом у десет градова. Имати осам концерата у распродатим салама, толико далеко од куће и са тако великим ансамблом, огроман је корак. У прошлој сезони имали смо изузетно успешну премијеру *Фауста* и започели смо да постављамо још једну нову представу. Договорили смо турнеје у Италији, Словенији и Хрватској, а у само финале је доспео међународни пројекат *Крос опера*, у ком наша опера учествује заједно са позориштима из Модене и Линца. А онда смо, почетком марта, само гледали како пандемија иде ка нама, као пожар, и као и сви, били смо паралисани, немоћни. Година коју смо почели толиком еуфоријом и великим плановима, нагло је пресечена. Мислим да је неколико корака било кључно у марту и сада, када се осврнем, ових неколико корака је одредило како би изгледала година на крају и зашто ћемо бити у прилици да је славимо.

Дакле, март је: видимо да нешто иде ка нама... и тада стиже одлука да се позориште – затвара. Отказујемо репертоар за тај месец и остаје питање шта сада. Наша је срећа да смо се брзо организовали. Сели смо и одредили приоритете. Први и најважнији је да сваки члан ансамбла буде здрав и безбедан. Чињеница да смо као комплетан ансамбл дочекали крај године прва је и најважнија ствар коју славимо.

Друга ствар је што смо схватили да пандемија може да потраје те да не смемо да станемо. Без обзира на ситуацију. А онда се неколико ствари подударило, цео свет гледао је тад у Италију и саосећао је. Са нама је, условно речено, остао заглављен у Новом Саду један од наших гостујућих диригената, игром случаја Италијан, Андреа Солинас. И треће, избор песме – *Бела ћао* (*Bella ciao*) био је бис који је буквално сваки пут дизао на ноге целу салу током турнеје у Кини. Брзо смо расподелили ноте, снимили нумеру и објавили је уз коментар. Али све што се са том песмом даље, током године, десило, нисмо очекивали. Видео је постао виралан. И даље добијамо коментаре и позиве не само српских или регионалних медија, него и светских. Али у том моменту мислили смо да је успех случајност. Одмах по емитовању овог видео записа, уследио је Светски дан позоришта и Дан СНП-а. У нашим разговорима схватили смо шта нам недостаје и колико су усамљени наши родитељи који, због прописаних мера током пандемије, нису смели да излазе из својих домова. Наши родитељи су нам и највернија публика, тако да смо лако одлучили како да им позориште, у заиста ужасним условима, донесемо у куће. Ипак, ми смо у том смислу добили више него што смо очекивали, јер не можете да замислите какве су биле реакције људи који нас, музичаре, са инструментом у руци, нису ни очекивали на вратима својих домова. То је други видео који смо емитовали и други који је постао виралан. Уједно, ово је други стуб на ком смо изнели целу годину – повратне реакције. Основни мотив сваког уметника је љубав према свом позиву и жудња за аплаузима, ма колико то звучало као празна прича, али то је у основи хлеб који нас храни. Време пандемије нам је показало да је култура и те како важна у кризним ситуацијама, а сама чињеница да смо као вест били једина светла тачка у мору суморних вести, бројки и статистичких података, давала нам је, и још увек даје, додатну мотивацију да осмишљавамо нове теме, да изненађујемо све који нас прате. За нас су такве реакције, „глад за новим", као и чињеница да је то повратна реакција која је толико непосредна и значајна за оперску уметност, били веома подстицајни. Да буде јасно, ми верујемо да је опера грана уметности која је увек актуелна и потребна, али је подједнако важна и као чињеница да јој је тешко да дође до публике, посебно нове и младе. А ми се надамо да смо успели на овај начин. То је ствар коју на интимнијем нивоу славимо и на ком градимо будуће планове. У светлу свега што смо на пољу креативности и жеље постигли током 2020, рекао бих да је то била изузетно успешна година за нас и верујемо да то треба славити.

Чињеница је и да смо имали подршку. Опера СНП-а је имала привилегију да функционише са неокрњеним буџетом. Само је Српско народно позориште, као најстарији професионални театар у Срба, несметано функционисало током ванредног стања и за време пандемије. То, нажалост, није био случај у многим светским оперским кућама. Редовно контактирајући многобројне колеге из целог света, добијао сам вести о веома тешком положају уметника. Осим тога, Опера СНП-а је, још на самом почетку пандемије, формирала фонд којим је помагала све хонорарно ангажоване уметнике. Ипак, то што нисмо морали да размишљамо одакле ће нам стићи наредна плата, додатно нас је обавезало да радимо, да стварамо и будемо ту. Верујем да важност постојања институција културе никада неће бити доведена у питање.

Уметника храни љубав према уметности и ниједна пандемија овај спој не може прекинути. У историјском контексту, човечанство је пролазило кроз ратове, епидемије, катастрофе… али уметност постоји три хиљаде година. И постојаће и после нас.

фото: Б. Лучић, *Травијата*

фото: А. Рамадановић, *Фауст*

20 година одани Позоришту: Дарија Олајош Чизмић и Васа Стајкић

Интервју са првацима Опере Српског народног позоришта

Ове године у марту прваци Опере Дарија Олајош Чизмић, сопран, и Васа Стајкић, баритон, обележавају 20 година рада на оперској сцени Српског народног позоришта. То је био повод да поразговарамо с њима о првим одиграним улогама, професији, гостовањима и изазовима пред којима су се нашли у доба пандемије, о томе како нема пречица у каријери и колико им музика значи...

Који је то тренутак за који верујете да је био пресудан да почнете да учите соло певање? Како се све одвијало до првог уговора у СНП-у и прве улоге?

Дарија Олајош Чизмић: Мој први контакт са музиком почиње од најранијег детињства. Одрасла сам у породици у којој сви имају дара за музику. Сећам се великог салонског концертног клавира моје прабаке у нашем породичном дому и који ме је одмалена интересовао и привлачио. Још као петогодишња девојчица, уписала сам Музичку школу „Исидор Бајић“, Одсек клавир, али певање је била моја љубав и то је убрзо било врло јасно. По поласку у школу, често сам одлазила у „Студио М“, где сам, као солиста, певала дечије песме. Са дванаест година сам већ певушила неке оперске арије, а које сам имала снимљене на касети. Глас Марије Калас ми је звучао тако зрело и „оперски“. Чинило ми се да ми је већ тада глас био природно оперски постављен. Одлучила сам да оперско певање буде и мој животни пут. Уписала сам соло певање у Средњој музичкој школи „Исидор Бајић“ и већ сам у другом-трећем разреду постала стипендиста Фонда за унапређење младих оперских талената „Меланија Бугариновић“. Имала сам прилику да са оркестром, под управом маестра Имреа Топлака, певам арију Елене из Вердијеве опере *Сицилијанске вечери* у новосадској Синагоги. Имала сам шеснаест година, а тај наступ је за мене био пресудан. На концерту је била и проф. Бисерка Цвејић којој се допао мој глас и која је пожелела да будем њен студент. Отада

је она била, и остала, мој једини професор којем дугујем све што сам постигла на техничком и вокалном плану. У њеној класи сам дипломирала и магистрирала, а наше приватно и професионално дружење се наставило до њеног последњег дана...

Васа Стајкић: Било је много догађаја и разног сплета околности који су ме вукли ка певању још од основне школе па до момента када сам покуцао на врата певачке класе у Музичкој школи „Исидор Бајић". Када вратим тај филм, сећам се да сам у основној школи у хору певао и због тога био прво примећен код учитељице музичког Јелене Јеремић (иначе професорке хорне у музичкој школи) и која ме је наговорила да размислим да ли бих уписао нижу музичку школу, Одсек хорна. Касније сам почео да певам у црквеном хору „Свети Георгије" и наставио на теоретском одсеку у Средњој музичкој, а певање у хору ми је причињавало све веће задовољство. Путовали смо често, екипа је била сјајна, а међу члановима је било одличних певача који су већ тада били ученици Музичке школе и Академије уметности. На њихов наговор сам „скупио петљу" и покуцао на врата проф. мр Милице Стојадиновић, да ме чује... и одмах сам, потом, упоредо уписао и певање. Вероватно је да је један специфичан моменат имао великог удела код одлуке да постанем певач - то је концерт „Три тенора" који сам гледао у хотелу „Опленац" током снимања компакт-диска духовне музике са црквеним хором. Сећам се арије *Ridi Pagliaccio* коју је певао Пласидо Доминго и колико ме је дирнула његова изведба. Била је то чиста магија. Од тог момента сам пожелео да се бавим овим занатом, да доживим такве емоције и заслужим такав аплауз!

Године 1999. први пут сам стао на сцену, у улози барона Дуфола у *Травијати* и то сасвим случајно. Солиста, који је требало да пева ту улогу, се разболео па је професорка тог дана ушла у учионицу наше класе и само рекла: „За три дана дебитујеш у *Травијати*"...

Прва улога је и најтежи испит у професији. Како се превазилази трема пред наступ и постоји ли нека занимљива прича?

Дарија Олајош Чизмић: Сећам се прве главне улоге и узбуђења пред први наступ. То је Софија из Росинијевог *Сињор Брускина*, а премијера је била у Мадленијануму. На вратима гардеробе се појавила моја професорка Бисерка Цвејић. Пожелела ми је срећу за наступ и поклонила ми је смарагдни крстић. То је амајлија која је и дан-данас уз мене. Срећна сам и што сам одмах, по завршетку студија, у мају 2000. године, добила понуду да отпевам главну улогу Адине у Доницетијевом *Љубавном напитку*, такође под управом маестра Топлака. Био је то мој оперски деби у СНП-у, када сам имала двадесет две године. Након представе сам добила ангажман у Опери и нове улоге су почеле да се нижу.

Васа Стајкић: За ту прву улогу постоји једна интересантна прича. Пошто је остало само три дана до представе, није било довољно времена да научим целу улогу па сам на представи певао само делове улоге који су солистички. То није било прихватљиво, али је маестро пристао да певам, иако нисам знао све и његов савет је био само да отварам уста као да певам и као да знам читав текст. Бранислав Јатић, који је тада певао улогу Доктора, испричао ми је како ни он не зна све делове ансамбла и како на том месту увек „пева" текст: „Миш уз пушку, миш низ пушку". Смејао сам се као луд на помисао да се тако нешто дешава уживо на сцени, док цео ансамбл пева. Дође и дан представе, нисам знао где сам, буквално. Једино о чему сам размишљао јесте да будем музички тачан. Режију нисам уопште знао, једноставно није било времена да је учим, него ми је наша Беца* говорила током представе где треба да изађем, где да станем и певам. Био сам укочен као робот. Једини тренутак којег се сећам, и који ме је насмејао, био је део „Миш уз пушку...", након којег се не сећам ни како сам остало извео до краја. Ни аплауза се не сећам, али се зато добро сећам огромног стреса који сам преживео то вече.

Које су то биле велике и важне улоге у СНП-у које су обележиле Вашу каријеру? Због чега?

Дарија Олајош Чизмић: То су улоге: Розина у *Севиљском берберину*, Краљица ноћи у *Чаробној фрули*, Ђилда у *Риголету*, Адела у *Слепом мишу*, потом Лучија од Ламермура, Милева, Мизета, Луси из Менотијевог *Телефона*, *Кармина бурана*, Виолета Валери… Било их је заиста много, више од тридесет. Оне посебне и некако мени најдраже су Адина, коју сам певала у две продукције у СНП-у, Ђилда у *Риголету* са маестром Јоном Јанкуом, иначе, опера са којом смо гостовали у Кану, па Лучија од Ламермура у режији Пламена Карталова. Наравно, и праизведба опере *Милева*, која је писана у поводу обележавања 150. годишњице СНП-а. Та улога Милеве јуниор ми је представљала велики изазов али и част, јер сам се први пут опробала у једној модерној опери, веома захтевној и на којој смо неколико месеци интензивно радили. Сећам се да ми је рад протекао у вишемесечним припремама и да је био изузетно тежак, с обзиром на то да су моја деца била веома мала, што ми је додатно отежавало период припрема. Али смо баш са опером *Милева* остварили много дивних гостовања, у Хрватском народном казалишту из Загреба, на Армел фестивалу у Сегедину. Уследиле су и друге модерне опере на мом репертоару: улога Фрау Габријеле у *Пой Ђири и пой Спири* Дејана Деспића, а пре тога и *Посљедњи љетни цвијет* Зорана Јуранића. И то су опере са којима смо остварили гостовања ван граница наше земље, у Загребу и Будимпешти. Била су то и дивна дружења на гостовањима и дан-данас их се радо присећамо.

Ипак улога Виолете у *Травијати* је, у овом тренутку, мени најдража улога. Виолета Валери је сан сваког сопрана. Дуго сам желела да је отпевам, али сам била стрпљива. *Травијата* је посебна јер даје велике могућности да се развијем у комплетнијег уметника, али и могућности да се тумачи на разне начине. Улога Виолете Валери ми је једна од најдражих улога, наравно уз Ђилду и Лучију, и то прво извођење ћу памтити заувек. Имала сам срећу да улогу радим са једним дивним диригентом Алесандром Бенињијем, гостом из Италије, који је дириговао у СНП-у 5. маја 2018.

Васа Стајкић: Вероватно је то улога Фигара из *Севиљског берберина*. Иако за њу нисам добио никакву награду, као за рецимо Дон Ђованија која је, такође, веома важна улога у репертоару сваког баритона, за Фигара сам кроз све ове године, колико га певам на сцени, увек добијао највећу награду и похвалу - аплауз публике. *Севиљски берберин* је представа коју певам најдуже на репертоару СНП-а и до сада сам је певао у три продукције. У првој сам певао улогу Официра са старијом генерацијом колега, као што су Бранислав Вукасовић, Миодраг Милановић… У преостале две продукције, почео сам да певам Фигара и од тада га певам непрестано. Та улога ми је много помогла, у сваком

* Катарина Матеовић Тасић, асистент редитеља у Опери. – *Н.В.*

смислу, зато што сам успео да савладам разне техничке и глумачке проблеме, да се ослободим страха и стекнем веће самопоуздање, да схватим важност интеракције са публиком у комичној опери и генерално да напредујем као певач и глумац. Музика је генијална и, наравно, певачки је врло захтевна, јер је то улога са аријом која је позната и чувена. То ме је увек мотивисало - да дам свој максимум на сваком извођењу, јер публику не можете преварити у таквим представама. На крају, нема веће награде него када излазите на поклон и доживите овације!

Оперски певач цео живот учи да пева, стиче певачку кондицију и кроз каријеру наилази на нове проблеме. Је ли само глас Ваш инструмент или има још много чинилаца које је неопходно неговати?

Дарија Олајош Чизмић: За добру певачку каријеру неопходно је стрпљење. То значи добар избор репертоара, константна брига о гласу, рад на вокалној техници и интерпретацији текста који тумачиш. О свему томе треба водити рачуна да би се дуго трајало на сцени. Морате бити сваки дан заљубљени у своју професију и потпуно посвећени томе. Мој глас се развио, сазрео је, а и ја сам сазрела као глумица и личност.

Васа Стајкић: Велика је заблуда када кажемо да је глас инструмент. Глас је само део инструмента и свега што чини један добар певачки глас. Читаво тело је наш инструмент и, у зависности од нашег психофизичког стања, наше певање трпи. Мења се наше тело и ми сваку промену осетимо у свом певању. Ми то осетимо и чујемо, а током каријере учимо како да се прилагодимо и да савладамо потешкоће са којима се сусрећемо. Како сам старији, почињем да схватам важност кондиције, и физичке и певачке. На неки начин, певач је као и спортиста, рецимо - маратонац. Потребно је припремати се за дугу каријеру, водити рачуна о свом здрављу и добро прорачунати сваки корак у току каријере, али и току једне представе, како бисмо је успешно завршили.

Концерти или представе? Која форма, жанр представља изазов за Вас и зашто?

Дарија Олајош Чизмић: И једно и друго. Колико год да је за певача битна и концертна интерпретација и тај ближи контакт са публиком, ипак ми је дража представа, зато што ме комплетно испуњава. Опробала сам се у оба жанра, осим у мјузиклу, где су, поред певачких, биле врло битне и глумачке говорне и играчке способности и таленти.

Васа Стајкић: Све је важно и лепо на свој начин. Концерти и те како могу бити тешки, али истовремено и занимљиви. Нека од најлепших сећања на концерте ме везују за извођења *Кармине буране* у Србији и Црној Гори у разним салама и на отвореном пред хиљадама људи. До сада, рекао бих да сам имао доста среће, али вероватно зато што сам изузетно радознао и способан да се прилагодим различитим жанровима. Посебно ми је драго, и велика ми је част, што сам у београдском „Позоришту на Теразијама“ почео да певам улогу Фантома у бродвејском мјузиклу *Фантом из опере* и у земунском Мадленијануму улогу Данила у оперети *Весела удовица*. Оба жанра су изузетно захтевна, иако би, можда најширој публици, класична оперска представа изгледала теже. У мјузиклима и оперетама постоји битан елемент – кореографија плеса који се у класичним оперским представама, уобичајено, препушта балетском ансамблу. Тако на пример, осим певања, говорног текста, имамо понекад и врло захтевну кореографију, па су представе далеко динамичније и, самим тим, изузетно напорне за извођаче. Обе представе су прави певачки и глумачки изазов и веома сам поносан на чињеницу што сам добио прилику да, полажући аудиције, добијем ове улоге. Оне су и разлог што сам добио награду „Музика класика“, за најбољег мушког извођача у 2020. години.

Какву моћ има музика за Вас и како је дефинишете?

Дарија Олајош Чизмић: Не могу да замислим свет без музике. Доживљавам је као свакодневну животну потребу, зато што музика уноси расположење у наше животе, пружа радост, утеху...

Васа Стајкић: О музици су писали и говорили највећи људи, од Платона и Аристотела па све до данас. Данас се схвата да музика утиче на нас више него што је ико очекивао, а разна истраживања нам говоре да музика има лековиту моћ, да има утицај на развој бебе у пренаталном периоду…

Музика увек има посебно место у мом животу, откако сам растао. Уз музику се човек лепше заљуби, лакше пати, путује се на далека места у машти док слуша музику па се једног тренутка налази у Валпараису, а већ другог - на плажи неког грчког острва, или, пак на мрачним улицама Лондона 19. века. Музика има невероватну моћ, побољшава квалитет наших живота. Замислите само колико би свет био празан да музика не постоји! Такав свет би био једно много тужно и усамљено место.

Који су то наступи које бисте издвојили и због чега су подстицајни и од важности за Ваш професионални напредак?

Дарија Олајош Чизмић: И пре улоге Адине, са којом сам дебитовала у свом СНП-у, те 2000. године, наступила сам у Мадленијануму, у Росинијевом *Сињор Брускину*, али и неколико година касније - у улози Олимпије у *Хофмановим причама*. Важни су ми и наступи у Народном позоришту у Београду, више сезона заредом, када сам била и једина Краљица ноћи у *Чаробној фрули*.

Васа Стајкић: Није било много гостовања у досадашњем току моје каријере. Мој први професионални ангажман ван Србије се догодио на позив за аудицију у Остраву (Чешка), за улогу Валентина у Гуноовом *Фаусту*. Након положене аудиције, био сам у прилици да радим са интернационалном екипом. Позориште „Антоњин Дворжак“ је претходне године добило награду за најбољи театар у Чешкој и бирали су младе људе у комбинацији са искусним диригентима и редитељима из Чешке. Врло смела продукција која је изазвала велику пажњу јавности и таман, када сам пар месеци почео да играм представу и тамо редовно гостујем, десила се светска економска криза 2007. Тада су прекинули да позивају солисте као госте. Ипак, то прво искуство рада у позоришту ван Србије, у другом говорном подручју где никога не познајете, научило ме је где сам „танак“ и шта је оно што је битно у овом послу. Такво искуство је врло важно за сваког певача, јер ми се чини да сам на таквом гостовању направио неколико крупних корака, с обзиром на то да вас средина и околности једноставно терају да покажете најбоље што можете. То вас додатно мотивише да дате више пред новим људима и новој публици. Веома је опасно када певач наступа само на једној сцени и пред истом публиком. Тада може да се деси певачу да се некако „ушушка“, да се превише опусти и почне да заборавља на неке важне детаље, да уђе у опасну рутину и тако почне да „прља“ улогу па и читаву представу. То касније све више оставља последице на певање, на целу представу, а потом, могуће је, и на целу каријеру.

фото: М. Ползовић, *Милева*

Шта је за оперског певача значила година пандемије, година без публике, без наступа на матичној сцени? Која је предност наступа на отвореном?

Дарија Олајош Чизмић: Година пандемије је била заиста тешка година за све, тако и за уметнике. Управа СНП-а и наша дирекција пронашли су начин да одрже оперу у животу. У септембру је први пут изведена опера *Ријолето*, и то на отвореном, испред Чешког магацина, у оквиру Калеидоскопа културе. Био је то заиста велики подухват за све нас, велики оперски спектакл - за који могу слободно да кажем - светског нивоа. Веома сам поносна због тога, јер је догађај био и уживо емитован на РТС-у. И моја *Травијата* је у децембру преношена уживо на том националном ТВ каналу и драго ми је да постоје такви снимци. Али све то не може да надомести извођење уживо, на оперској сцени, јер такав осећај да пратите оперу из своје дневне собе није ни близу тако импресиван као кад седите у гледалишту.

Васа Стајкић: У години пре пандемије, имао сам две изузетно важне премијере - *Фантом из опере* и *Весела удовица*. И таман, пошто смо почели да их играмо, морали смо да станемо са представама. *Весела удовица* је посебно била свежа, одиграо сам је само једном и сада, после годину дана, већ трећи пут се отказује извођење и одлаже за наредни месец. Врло је тешко вратити се на сцену када не постоји континуитет у игрању. Велике паузе, попут ових, нису никако природне и ретко се деси у каријери да морате сасвим да станете, а сада смо то сви морали да урадимо. За некога ово може да буде ударац од којег неће моћи да се подигне и бојим се шта нас тек чека, док не дођемо поново до тачке нормалности, као пре епидемије. С обзиром на то да пандемија и даље траје, тешко је рећи какве последице ћемо имати у наредном периоду. Лично, осећам огромну празнину због оволике паузе. У почетку ми је пријао одмор и надао сам се да ће бити краткотрајан, а онда сам увидео да ћемо још дуго бити без сцене. У том моменту је почео експеримент са снимањима песама за друштвене мреже. Певао сам songove из мјузикала, поп песме и користио то, бесконачно време без сцене и певања, да нешто снимим и оставим макар трачак наде и неке позитивности у том лудилу. СНП је тада било потпуно затворено, али у целом овом периоду, било је, ипак, неких добрих решења па смо, радећи, и нашли начин да останемо у контакту са својом публиком. Онлајн концерти су били добро решење за почетак, а с доласком лепог времена смо имали и концерте на отвореном па је већи број публике могао да нас чује и уживо. Ништа не може да замени тај осећај. И публика и ми, на сцени, то подједнако осећамо.

Чињеница је да се са неговањем будуће оперске публике креће од најранијег узраста, од музичког васпитања у основној школи и музичког образовања. Који су још то модели и системи којима се може утицати на младе и како бисте им оперу приближили?

Дарија Олајош Чизмић: Потребно је да се деци од најранијег узраста омогући и пружи квалитетан музички програм. Нова млада публика се образује и васпитава од малих ногу. На пример, опера *Чаробна фрула* нашег театра је управо и осмишљена са намером да се свет опере и позоришта приближи деци. Опера јесте доступна свима, али је, посебно деци и младима, треба представљати као нешто што је добро.

фото: М. Ползовић, *Дон Ђовани*

Васа Стајкић: У уређеном систему постоји безброј начина, у којем држава има јасну стратегију у васпитању деце и формирању нове публике. То је бесконачан процес, неке европске државе га имају и врло добро спроводе. Оперска уметност је врста уметности до које се долази постепено. У Чешкој сам видео систем у којем имају луткарске представе попут *Риголета*, *Севиљског берберина*, које су скраћене и специјално направљене за најмлађи узраст. То је фантастичан начин да се млади упознају са опером. То је само један од начина. Нажалост, ми се сусрећемо са многобројним организационим проблемима, финансијским, пре свега, али ми се чини да имамо и један озбиљан недостатак маште и небриге. Годинама уназад, покушавао сам да упозорим на ове недостатке и на потребу позоришта и државе да се озбиљно позабаве овим врло важним питањем, али безуспешно. Ја сам веома самокритичан и зато себи дозвољавам да критикујем и своје позориште и државу у којима радим и живим. Мислим да морамо много боље, иначе ћемо на крају постати један велики гето, а позориште и опера ће нестати па ћемо моћи да их гледамо само на Јутјуб каналу...

Има ли данас млад оперски певач боље услове да развије међународну каријеру?

Дарија Олајош Чизмић: Сигурно је да млад певач данас има више прилика да се усавршава, да похађа семинаре и мастер клас у иностранству, јер су им информације о томе лако доступне, путем интернета се може информисати. Моја генерација певача је, нажалост, у том периоду била ускраћена за додатна усавршавања, а што је веома битно за уметничко стасавање. Можда је све то ствар среће, околности и личног афинитета самог певача, али је сигурно да млади данас имају више могућности...

Васа Стајкић: Мислим да има боље услове да постане бољи певач, у сваком смислу. Али исто тако мислим да нема прилику да то и оствари у потпуности. Данас је образовање постало доступније: имате курсеве, безброј снимака у којима можете доста тога да видите и научите. Свет је некако постао отворенији и немамо више визе и проблем путовања као пре, али од 2008. и светске економске кризе видимо да су многа позоришта у свету затворена и потражња је постала далеко мања. С обзиром на то и да је квалитет образовања порастао, имамо све више изузетних певача који тешко долазе до посла и то може да буде велики терет за младог човека. Потребно је бити невероватно посвећен и до неке мере фанатичан у учењу језика, припреми улога, свакодневном вежбању и тај огроман труд ће се на крају исплатити. Нема пречица у овом послу!

Када бисте писали своју аутобиографију, како би гласио наслов?

Дарија Олајош Чизмић: Нисам сигурна да бих писала своју аутобиографију, али бих волела да једног дана други пишу о свему што сам дала за оперу и уметност у нашем театру.

Васа Стајкић: Музика – мој живот!

Ивана Илић Киш

фото: М. Ползовић, *Кармина бурана*

Матилда Краљ (Маркиза Помпадур)
у оперети *Мадам Помпадур* Л. Фала, 20. XII 1924.

Ружа Кранчевић (Брамецбергер) и
Драгомир Кранчевић (Кристијан) у оперети
Три девојчице Ф. Шуберта, 23. XII 1940.

Сцена из оперете *Три девојчице* Ф. Шуберта, 25. I 1922.

Мила Левова, оперска певачица

Сцена из опере *Јама* Н. Херцигоње, 16. V 1975.

Сцена из опере *Гилгамеш* Р. Бручија, 2. XI 1986.

Сцена из опере *Кармина бурана* К. Орфа, 6. VI 1992.

Сцена из опере *Набуко* Ђ. Вердија, 8. V 1983.

Сцена из опере *Мајбет* Ђ. Вердија, 25. XII 2001.

Виолета Срећковић (Ацучена) и Бранислав Јатић (Ферандо) у опери *Трубадур* Ђ. Вердија, 4. X 2008.

Сцена из оперете *Вива ла мама* Г. Доницетија, 28. XII 1991.

Данијела Јовановић (Виолета Валери) и Саша Штулић (Алфред Жермон) у опери *Травијата* Ђ. Вердија, 22. V 2002.

Сцена из опере *Норма* В. Белинија, 7. II 2006.

Сцена из опере *Сутон* С. Христића, 26. V 2001.

Санела Митровић (Ђула) и Светозар Дракулић (Марко) у опери *Еро с оноїа свијеїа* Ј. Готовца, 8. II 2003.

Сцена из опере *Тоска* Ђ. Пучинија, 16. V 2006.

Марина Павловић Барић (Грофица) и Свитлана Декар (Лиза) у опери *Пикова дама* П. И. Чајковског, 28. III 2011.

Тони Ранђеловић, балетски играч и директор Балета СНП-а

Балет је живот!

Сваки пут – пред пуном салом

Почетком фебруара 2017. године указано ми је поверење и понуђена ми је једна нова улога у мојој, сада већ дугогодишњој балетској каријери, која траје већ тридесетак година. Та је улога, ни мање ни више, него позиција директора Балета Српског народног позоришта. За мене је то била велика част али и велика одговорност. Размишљао сам о томе и донео коначну одлуку да, уз велику подршку, пре свега колега из Балета, породице и пријатеља, прихватим ту нову улогу у свом животу. Дошао сам спреман, са конципираним репертоаром који сам желео да спроведем током мандата.

Познајући добро наш балетски ансамбл, као и његове могућности, није било тешко донети одлуку у ком правцу треба да водим Балет, а то је, пре свега, путем класике: у години када прослављамо седамдесетогодишњицу постојања Балета Српског народног позоришта, поставити домаће балетско дело, неизоставно *Охридску легенду* Стевана Христића, а затим дечји балет и неокласично дело модерног израза које прати светске тенденције. Наравно, не смемо заборавити ни чињеницу да смо ми једна велика национална кућа са веома великим балетским остварењима током 70 година постојања. Поред великих дела које смо одиграли и бројни велики уметници, светских размера, прошли су кроз наш балет и показали нашој верној публици велика уметничка остварења. Сама та чињеница је обавезујућа да се настави у том смеру. То ми је и циљ, то јест, то мора да буде циљ. То је, просто, обавеза!

Прва представа која је постављена непосредно након мог доласка за директора Балета, нешто је што баш нисам имао у плану, али се такве ствари некако саме понуде, баш због поштовања које имамо према одређеним личностима које то заслужују. То је, сигурно, композитор Рудолф Бручи, кога сам и познавао, а и радио сам са њим као млади уметник. На стогодишњицу његовог рођења, поставили смо балет *Катарина Измаилова*, у његову част. Он је велики новосадски композитор кога не смемо да заборавимо, те сам из тих разлога и имао позитивна размишљања о представи коју смо желели да поставимо.

Солисти и ансамбл Балета, могу слободно да кажем, чине једну веома перспективну, младу и врло талентовану уметничку јединицу која ме покреће и веома инспирише. Свестан ових способности ја доносим одлуке у њихову корист. Велика ми је жеља да наш балет покажемо по европским и светским метрополама. Организација таквих догађаја је изузетно скупа, али зато покушавам да успоставим сарадњу са неком страном компанијом, конкретно са Европа балетом из Санкт Пелтена, из Аустрије. Управо финализујемо договоре око једне копродукције са њима, а коју ће поставити кореограф светског реномеа Петер Бројер. У плану је представа *Мадам Батерфлај*, али у модерној верзији. То ће нам омогућити да почнемо да се отварамо према Европи, као и свету. Не постоји препрека за такву ствар, јер имамо велику подршку Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама, као и Аустријског културног форума, али морам да истакнем да актуелна ситуација није нимало погодна за нас из света балета. Пандемија која је изазвана вирусом корона узела је значајно место у ометању наших планова и снова. *Охридска легенда* чека отварање завесе већ годину дана, *Копелија* Леа Делиба морала је да буде одложена за неко друго, боље време. Мислим позитивно и верујем да ће све проћи. Морам да верујем! Сви верујемо!

Нови Сад – Европска престоница културе, заузима значајно место у подршци Балету Српског народног позоришта, и у том контексту планирамо представу *Ана Карењина* на музику Петра Иљича Чајковског.

На нашем репертоару су представе: *Лабудово језеро*, *Успавана лепотица*, *Крцко Орашчић*, *Жизела*, *Дон Кихот*, *Враголанка*, *Ромео и Јулија* итд. Наслови говоре какав је наш балет, јер су те представе, права ремек-дела, бисери балета. Извођене су са великим успехом на нашој сцени, а освојиле су и бројне награде, добиле одличне критике стручне јавности и стекле популарност код публике. Сваки пут их изводимо пред пуном салом. У скорије време, у поређењу са претходним периодима, видно се повећао публицитет Балета Српског народног позоришта. То ми посебно причињава задовољство, јер ми то говори да смо на добром путу. Штета, али велика је штета, што се све ово сада дешава, изазвано вирусом корона, наравно, посматрано са професионалне стране. А да не говорим колико је живота однео на планети, то нема цену, то је нешто ужасно. Водити Балет и све те младе људе, док траје борба са пандемијом, нимало није лако. Ипак, очување људских живота је приоритет, а балетске представе морају мало да сачекају да се све смири. Живимо балетским животом у доба короне, ограничено, уопште живимо живот препун ограничења, али балет ће преживети, сигуран сам, и увек ће живети.

Балет је живот!

фото: М. Ползовић, *Лабудово језеро*

фото: С. Дорошки, *Грк Зорба*

Плес без публике не постоји

Балет у доба короне: Ана Ђурић и Андреј Колчерију

Прваци Балета Српског народног позоришта Ана Ђурић и Андреј Колчерију... иза њих су напорне сезоне испуњене плановима, признањима, играчким вредностима, радном енергијом, радом са гостујућим педагозима, репертоарским узлетом, обележавањем 70 година Балета бројним програмима, припремама за премијеру домаћег балетског дела *Охридска леґенда* Стевана Христића и то за Дан Српског народног позоришта. И, онда је, две недеље пред свечани дан, све стало...

Нико није ни могао да замисли свакодневицу у изолацији, посебно у години када је Балет СНП-а требало да прославља 70 година од свог оснивања. Каква је била Ваша свакодневица?

Ана Ђурић: Ситуација која је задесила цео свет је потпуно ново искуство за све нас, балетске играче. С обзиром на то да првих неколико месеци, откад је настала ванредна ситуација, уопште нисмо били у могућности да вежбамо нити да одржавамо балетски репертоар, сналазили смо се на разне начине. Било је важно како да одржимо форму. Али када сам била у прилици, користила сам и салу за вежбање у Соколском друштву, у Позоришту младих.

Андреј Колчерију: Одједном се све променило. У години када је требало да обележимо 70 година од оснивања Балета Српског народног позоришта премијером балета *Охридска леґенда* Стевана Христића, све је стало. Из свакодневног вежбања, проби, прешли смо у изолацију. Свакодневица није била више иста. Моја лична прича се променила доласком на свет нашег сина, непосредно пред епидемију. Времена за све је недостајало. Као родитељи, све време смо посветили њему. То је наша лична срећа.

Који сте освајали простор који није матична сцена? Какав је то био изазов за тело?

Ана Ђурић: Први пут сам се нашла у ситуацији да вежбам у дневном боравку свог стана, или на тераси, док су неки играчи вежбали у дворишту свог дома. За време трајања потпуне забране кретања, посебно ми је била инспиративна тишина која је владала градом, јер сам на тај начин свакодневно откривала лепоту разговора са пријатељима, колегама, блиским људима, али и значења слободе чију смо важност поново открили. Као да смо све то, некако несвесно, запостављали управо због начина живота који нам намеће данашње време.

Андреј Колчерију: Балетска сала са пробама, матична сцена са представама, колеге, публика је нешто што свакако недостаје и не може се заменити ни са чим. Али то није разлог да уметник престане да се бави послом. Свакодневно сам вежбао у балетској сали у терминима када није било никога, а сваки слободан тренутак код куће сам, такође, користио да бих вежбао. Веома ми је важно да не изгубим форму, јер повратак на сцену не сме да ме затекне неспремног у физичком смислу.

Шта вам је време без позоришне публике одузело, а шта донело?

Ана Ђурић: Сцена је магичан свет у коме наша машта на тренутак постаје стварност. Као уметник, непрестано радим на својим улогама како бих могла што боље и уверљивије да уведем публику у свет и живот лика који тумачим. Публика је та због које имате трему, која вас награђује аплаузом и која вас критикује тишином. На крају сваке представе потребна нам је реакција публике као потврда за наш труд и рад. Без представа и публике није постојао тај свет маште који је хранио нашу душу и чинио да из представе у представу растемо

као уметници. Ипак, период без репертоара је оставио простор за усавршавање појединих елемената и освајање нових техника.

Андреј Колчерију: Публика и њено задовољство, њено препознавање квалитета онога што гледају на сцени и аплауз којим нас увек обрадују јесу разлог нашег бављења балетом. Без публике смо невидљиви. Осећај који уметник има, када стане на сцену и осети енергију из публике, највише ми недостаје - та повезаност невидљивим нитима. То је наш адреналин, то нас покреће да радимо више и боље. Ова ситуација је била прилика да се осврнем, да сагледам колико сам и како сам радио, да се подсетим свих људи са којима сам радио и са којима и даље радим. Било је времена да се сетим свих дивних људи из свих сегмената Позоришта: од кројачнице, обућара, шминкера, до мојих дивних колега са којима делим највећи део живота. Сви смо ми један организам, зависимо један од другог како бисмо своју игру и емоцију наставили да преносимо на публику и у наредним сезонама.

Бити у позоришту од младалачких дана је комплексан пут. Какав је Ваш развојни пут у Балету?

Ана Ђурић: Мој балетски пут је испуњен успонима и падовима. То је пут на ком учим многе животне лекције, који је испуњен сузама али и преданим радом којим континуирано градим балетско искуство. И поред великог броја одиграних представа у каријери, свака следећа јунакиња изискује велики фокус, и, гарантовано, ону потребну дозу треме. Ипак, сатисфакција коју добијем након одговора публике, непрестано ми пружа нову мотивацију и снагу да се усавршавам у раду. Захвална сам им на томе.

Андреј Колчерију: Као и сваки млади школован играч, професионални живот почиње у ансамблу. Даље је све зависило од мене. Одувек сам желео да научим више и боље. У Румунији сам завршио одличну школу која ме је припремила за ову професију. Та добра основа, затим, педагози, кореографи, колегинице и колеге, велики број одиграних улога, представа, гостовања, довели су ме до места првака Балета. На томе сам свима захвалан.

Кад првак достиже врхунац својих могућности?

Ана Ђурић: Свакако да не постоји јединствен одговор на то питање. Сазревање је индивидуално и зависи од играча. Мој је став да напорни рад и одрицање у великој мери доприносе процесу сазревања, али бих истакла да је најважнија препрека која мора да се савлада - претварање критика у добронамерне сугестије које онда можете искористити за лични напредак. Тешко је прихватити да нешто што је у вашој глави изгледало перфектно, кореографу или педагогу, ипак, не изгледа тако. Али када промените угао гледања и почнете да користите критике у сопствену корист, прави развој може да почне.

Андреј Колчерију: Врхунац могућности балетског играча је врло индивидуална ствар. Важно је трајати, а не прегорети. Врхови су различити као планине. Неке освојите лако, а са неким врхом морате се дуго борити. Надам се још високим врховима и новим авантурама у свету балета.

Искреност и преданост раду је сигурно најбољи пут до гледалишта, а публику је тешко преварити. У развијенијим земљама балетски играчи су звезде, а код нас се за њих углавном мање зна. Да ли је то ствар васпитања, стања свести, схватања културе, посебно код младих, да би балетски уметник могао бити узор, идол?

Ана Ђурић: Српско народно позориште има прилично константну, културно освешћену публику. Већина наших представа су распродате неколико дана пред извођење. Наравно да би било корисно за наше друштво када би још већи број људи посећивао културне догађаје, али из угла мојих колега и мене, магија повезаности публике и нас на сцени је редовна појава у нашем позоришту. Што се тиче балетских играча као узора, небројено пута сам била у прилици да изнова гледам покрете, за мене, најбољих балетских извођача. Била бих више него поносна да спознам да је и мој рад утицао на неку од наредних генерација.

Андреј Колчерију: Позориште и балет је огледало сваког друштва. Све ствари које сте набројали јасно и свакодневно се огледају у положају и животу балетског играча. Задатак играча је свакако и то да се те ствари мењају. А, то се постиже квалитетним радом и квалитетним представама. Публика је свуда око нас, треба је заинтересовати, увући у позориште и онда смо на путу да се ствари мењају. Плес без публике не постоји.

Ивана Илић Киш

фото: С. Дорошки, *Жизела*

Сцена из балета *Бахчисарајска фонтана* Б. В. Асафјева, 7. V 1957.

Сцена из балета *Лабудово језеро* П. И. Чајковског, 10. VI 1968.

Сцена из балета *Жизела* А. Адама, 20. II 1973.

Сцена из балета *Стамена* Л. Перакија, 7. V 1976.

Сцена из балета *Охридска леґенда* С. Христића, 30 III 1981.

Сцена из балета *Враїоланка* Л. Ј. Ф. Херолда, 22. II 1991.

Сцена из балета *Шчелкунчик (Крцко Орашчић)* П. И. Чајковског, 16. II 1998.

Оксана Сторожук (Маргерита Готје) и Милан Рус (Арман Дивал) у балету *Дама с камелијама* Ђ. Вердија, 14. III 2009.

Такуја Сумитомо (Крцко Принц) и Асука Маруо (Вила Шећера) у балету *Крцко Орашчић* П. И. Чајковског, 23. XII 2011.

Маја Грња (Мирта) и Флавијус Сасу (Хиларион) у балету *Жизела* А. Адама, 5. XI 2005.

Драган Влалукин (Макс) и Милан Лазић (Мориц) у балету *Макс и Мориц* Ђ. Росинија, 5. X 2002.

Дијана Козарски (Контеса Мари Лариш) и Константин Костјуков (Принц Рудолф) у балету *Мајерлинг* Ф. Листа, 5. IV 2003.

Ана Ђурић (Јулија) у балету *Ромео и Јулија* С. Прокофјева, 17. IV 2014.

Мирјана Дробац (Мими) и Саша Крга (Нилсон)
у балету *Пипи Дуга Чарапа* К. Ципција, 21. IV 2005.

Сцена из балета *Језик зидова* Е. Коена, 29. IV 2006.

Гордана Симић (Мадам Ортанс) и Константин Костјуков (Грк Зорба)
у балету *Грк Зорба* М. Теодоракиса, 1. XII 1994.

мр Саша Сенковић, сценограф и Технички директор СНП-а

Свесни смо традиције коју баштинимо и преносимо је даље

Поводом обележавања 160. годишњице СНП-а

У данима јубилеја присећамо се и помињемо оснивače, ктиторе и прве управнике. Памтимо велике редитеље, глумце и многа дела извођена на нашим сценама. Знамо и за прве зграде и сцене, али мало тога знамо о првим позоришним техничарима.

Баш зато је данас право време да поменемо и све заборављене наше претходнике који су саставни део нашег великог „породичног стабла", јер су управо они били претходница великим мајсторима сценско-техничког стваралаштва двадесетог века...

Велики сценографи Стеван Максимовић, Владимир Маренић, Миодраг Денић, Душан Ристић, Владислав Лалицки, Милета Лесковац и други, вођени уметничким ентузијазмом, инспирисани сликарством и илузионизмом, трасирали су пут сценској техници, стварајући сликарницу и радионице СНП-а.

Наши сценографи Миодраг Табачки, Борис Максимовић и Герослав Зарић, разноврсношћу својих уметничких поетика уносе велику енергију и нове естетике које развијају истраживачки дух у рад атељеа и радионица. Тада постајемо најбоља позоришна техника у региону, а по тврдњама многих сценографа - једино домаће позориште у ком свака њихова идеја може бити остварена.

Костимографи: Стана Јатић, Бранка Петровић, Божана Јовановић, Јасна Бадњаревић и Мирјана Стојановић Маурич стварају од кројача и обућара уметнике – моделаре костима, способне да израде уметнички вредне креације из било ког историјског периода.

Осим поменутих заната у СНП-у данас имамо и врсне сценске раднике: реквизитаре, декоратере, гардеробере, фризере и маскере. Наши мајстори светла и тона су саставни део уметничких тимова сваке представе. Ови занати се уче само у позоришту и знања се преносе са генерације на генерацију, а наш континуитет и трајање датира од 1861. године. Овако формирану традицију брижно негујемо, а дуго стицана искуства чувамо и преносимо их даље, новим нараштајима.

Појавом нових технологија које верно симулирају стварност, попут чудесних пројекција и холограма те њиховим увођењем на сцену позориште добија нову димензију. Употреба оваквих сензација ће засигурно уместо сценографа захтевати дизајнера – програмера, а занатлије и сценске раднике замениће пројектори, компјутери, скенери и џојстици...

Поред позоришног стваралаштва наш основни задатак је сачувати старе занате и позоришне вештине јер смо кућа од националног интереса (национални театар) и једино могуће место за чување баштине и традиције дуге 160 година.

фото: Д. Петровић

Море ведрине Пеђе Милосављевића

Предраг Пеђа Милосављевић је сликар и песник мора. *Опевао* га је у сликама и *насликао* у реченицама. Своју лирску поетичност је прислањао уз обале, посебно Дубровника. Та опсесивност градом светог Влаха га је до данас промовисала у ванвременског његовог становника, било да га посматра са Страдуна или пак поглед упире у оближњи Локрум.

Када је крајем 50-их година прошлог века напустио дипломатску службу, Пеђа се у потпуности посветио сликању и писању, стварајући нешто другачији поетски модел који је све више био заснован на апстракцији и фантазмагорији. Али чак и у таквом изразу он је доследан представама у којима море остаје нуклеус његовог света, па и када је оно на Месецу.

Још је средином 17. века италијански астроном Ђовани Ричиоли огромне тамне наборе на Месецу назвао морима, иако заправо и није реч о воденим површинама. Чињеница јесте да су оне мање светлије од остатка месечевог копна и да заузимају његову трећину. Називи који су тада дати сваком од тих „мора" задржали су се и до данас па и то *Море ведрине* (*Mare serenitatis*), које је било Пеђина позорница прво за радњу драмског текста, а онда и за истоимени мозаик.

Прву од три своје познате драме, *Маре серенитатис*, Пеђа је написао 1964. године, а објавила ју је „Свјетлост" из Сарајева. У поднаслову је стајало: „нешто за позориште у три чина са двадесет слика без патетике". Аутор је предвидео да се радња дешава у будућем времену, а да као место послужи управо једно од месечевих мора. Како она нису једноличне равнице, већ издигнути набори налик на зидове, дуги по неколико стотина километара, тако и је *Море ведрине* за Пеђу морало да буде сачињено, како је сам написао у уводнику, од кратера и прашине. На њему је поставио две експедиције којима руководе, а заправо владају два краља: Ентропик и Катаклизмус. Сваки од њих за своје саборце има по два капетана и по једну дворску будалу, а обе групе носе специфичне костиме који се разликују у боји, сви су опасани мачевима, са одговарајућим именима на грудима и леђима. Овим двема скупинама придружују се и богови са Олимпа. И док Арес, бог рата, чини све да краљеве завади, бог љубави, оличен у Еросу, делује као помиритељ. Све се, наравно, одвија у присуству врховног бога Зевса, те Артемиде и Деметре, богиње Месеца, односно Земље.

Деценију и по од настанка ове драме, Пеђа Милосављевић бива изабран да као већ осведочени уметник и академик, уради мозаик за фоаје зграде Српског народног позоришта у Новом Саду, која ће званично бити отворена марта 1981. године. Верујући да се „будућност стално налази на неизбежном прагу прошлости", како је написао у својој чувеној књизи есеја „Београд, град на мору", одлучио је да за тему узме радњу своје нешто раније написане драме *Маре серенитатис* која се дешава у будућем времену, а опет ослоњена на готово праисконске односе међу људима уз неизбежно уплитање богова. Поменуту двојицу краљева представља, не само као две супротстављене фигуре, већ и физички окренуте једну наспрам друге као у картама за бриџ. Обучени у сликовиту, шарену одећу, својим положајима указују на супарничку судбину картароша који, иако су учесници исте игре, контролишу један другог тако што се држе за ноге. Између њих су Сунце и Земља, а само дно чине обриси Мора ведрине

са уздигнутим стенама, међу којима и она са потписом аутора и годином настанка мозаика: *PEDJA 1980*.

Свако ко познаје Пеђино сликарство бива сведок нетипичног колорита који сусрећемо на коцкицама венецијанског стакла овог мозаика. Радећи својевремено ведуте морских градова попут Дубровника или Бара, или пак сликајући париске кровове и мансарде, Пеђа је готово неизбежно користио зеленкасте, сиве и мрке тонове, које је потом допуњавао белом и кроз фине валерске градације завршавао црном бојом. На овом мозаику, само панорама *Мора ведрине* има ту препознатљиву маслинасто-зелену гаму. Све друго се заснива на трима основним бојама (црвена, жута и плава). Као да је и кроз језик колорита желео да подвуче оно што је још давно написао, бавећи се смислом боје у сликарству: „Боја је највиши облик сликарске 'мисаоности'". Управо ове три, овако распоређене примарне боје, највише нас наводе да промишљамо о ведрини по којој је још у 17. веку названо једно од месечевих мора којег планирају да освоје Пеђина два краља са својим војскама.

Тридесетих година прошлог века, наш ликовни критичар Тодор Манојловић, и сам склон песништву, есејистици и драмском изражавању, написао је да „Предраг Милосављевић гледа у живот ведрим и оштрим сликарским очима и са једном тананом иронијом и титравим хумором који после грациозно затрепере, у његовим чисто-уметничким визијама, у његовим колористичким сањаријама". Такве ведре очи најбоље се утапају у *Мору ведрине*, чак иако је то море без воде, чак и ако је на Месецу. Оно, заправо, може да се излије са зида на околне површине, као што се, чини нам се, излило на под фоајеа Српског народног позоришта, па кроз тај одраз и сами постајемо учесници експедиције на Месецу, следећи само један путоказ – онај ка ведрини мора, а заправо ка ведрини живота.

Оливера Скоко
виши кустос-историчар уметности

Дело трајне вредности

У амбијенту доњег фоајеа, на централном зиду налази се мозаик од венецијанског стакла, чији је аутор Предраг Пеђа Милосављевић (1908–1987), београдски академски сликар. Добио је награду са извођењем на позивном конкурсу који је августа 1980. године расписао Управни одбор Фонда за изградњу зграде Српског народног позоришта.

Постављању мозаика, 19. децембра 1980. присуствовао је и аутор.

Висина мозаика је 2,70 м, ширина 6,25 м и укупне је површине 16,875 м^2.

Сматра се да је овим мозаиком у главном фоајеу зграда Српског народног позоришта оплемењена делом трајне вредности.

фото: Д. Петровић

Дон Ђовани В. А. Моцарта

Дон Ђовани В. А. Моцарта

Мртве душе Н. В. Гогоља

Мртве душе Н. В. Гогоља

Дон Ђовани В. А. Моцарта

Коњић Грбоњић Р. Шчедрина

Коњић Грбоњић Р. Шчедрина

Просјачка оӣера Б. Брехта

Просјачка оӣера Б. Брехта

Хоризонтално и вертикално С. Рушкуца, 1971.

Кир Јања Ј. Стерије Поповића, 1965.

Копелија Л. Делиба, 1966.

Наиражденије и наказаније Ј. Вујића, 1973.

Мадам Батерфлај Ђ. Пучинија, 1975.

Жизела А. Адама, 1982.

Набуко Ђ. Вердија, 1984.

Виолиниста на крову Ц. Стејна, 1992.

Грк Зорба М. Теодоракиса, 1994.

Сумњиво лице Б. Нушића, 1994.

Неки од најзначајнијих догађаја за СНП 1861–2021.

16. III 1861.
„Српски дневник", бр. 22, стр. 2 - Јован Јовановић (потоњи Змај) и Стеван Брановачки: *Позив на прилоге на оснивање сталног Српског народног позоришта у Новоме Саду.* Ово је био разлог да се уласком у нову зграду 1981. овај датум прогласи за Дан Српског народног позоришта.

7. V 1861.
„Српски дневник", бр. 36, стр. 1-2, Јован Ђорђевић објавио текст: Шта нам сад ваља чинити за наше позориште.

15. VII 1861.
Деветоро глумаца - Димитрије Ружић, Димитрије Марковић, Никола Недељковић, Коста Хаџић, Михаило Гавриловић, Михаило Рац, Младен Цвејић, Стеван Чекић и Драгиња Поповићева – чланова Кнежевиће путујуће трупе, поднело молбу Српској читаоници у Новом Саду да их прими под своје окриље.

16. VII 1861.
Српска читаоница одржала седницу под председништвом Светозара Милетића и донела одлуку да се у Новом Саду оснује Српско народно позориште и да се за његове прве чланове приме глумци који су поднели молбу, а за управника постави Јован Ђорђевић.

23. VII 1861.
Српско народно позориште приказало прву представу, две једночинке: *Пријатеље* Лазе Лазаревића и *Мушки метод и женску мајсторију* Лајоша Кевера, у преради Ђуре Вукићевића.

28. I 1862.
Донета одлука о установљењу Месних позоришних одбора.

29. и 30. V 1862.
Оснивачка Скупштина Друштва за Српско народно позориште које је преузело бригу над Српским народним позориштем. Скупштину су чинили сви чланови-појединци и делегати чланова-правних лица и она је бирала Управни одбор Друштва. Половина чланова Управног одбора чинила је Позоришни одсек који је водио бригу о глумачкој дружини и репертоару, а друга половина је чинила Економски одсек који је обезбеђивао материјалну основу за нормалан рад позоришне дружине.
На Скупштини је донесен и први Устав Друштва.

21. XI 1862.
Прво гостовање СНП-а у Земуну и Београду (трајало до 27. XII). До Првог светског рата СНП је гостовало, осим у местима данашње Војводине, и у многим балканским градовима: Бања Лука, Винковци, Вуковар, Загреб, Мостар, Нова Градишка, Осијек, Сарајево, Славонски Брод, Стари Арад, Темишвар, Тузла, Чаково.

17. III 1863.
Донета прва Правила за Дружину Српског народног позоришта.

30. IV 1864.
Прослављена 300. годишњица Шекспировог рођења (изведен I чин *Ричарда III* - идеја, иницијатива и превод: Лаза Костић).

18. VII 1865.
Цар Фрања Јосип потписао дозволу за оснивање Српског народног позоришта.

17. II 1865.
Одобрен Устав Друштва за Српско народно позориште од стране угарских власти и исте године штампан.

октобра 1868.
Јован Ђорђевић, са скоро половином глумаца, на позив кнеза Михаила отишао у Београд, где је основано Народно позориште. На место управника СНП-а дошао је Антоније Хаџић.

26. XII 1871.
Изашао први број листа „Позориште", а покренута и едиција „Зборник позоришних дела" у којој су објављивана домаћа драмска дела и преводи драма страних писаца које су биле на репертоару Српског народног позоришта.

1886.
Прослављена 25. годишњица постојања.

1879.
Постављен привремени управник Димитрије Ружић, глумац и редитељ.

1892.
За управника постављен Антоније Хаџић.

1895.
Лазар Дунђерски, велепоседник, изградио позоришну зграду у дворишту своје куће (данас двориште хотела „Војводина") и поклонио је СНП-у.

5. XI 1897.
На годишњој Скупштини Друштво за СНП донело решење да се изради Диплома. Уметничко решење насликао Урош Предић и предао га 29. III 1899.

1903.
За управника постављен Димитрије Ружић.

1904.
За управника постављен Бранислав Нушић.

1906.
За управника постављен Пера Добриновић.

1911.
За управника постављен Жарко Савић.

1914–1918.
За време рата Српско народно позориште није радило.

12. I 1919.
Прва послератна представа *Хеј, Словени* Ристе Одавића одржана је у сали Дунђерсковог позоришта, а пре представе свечано је отворено Позориште пригодном песмом *Пролоī* Анице Савић.

23. XII 1919.
На скупштини Друштва за СНП већина чланова изјаснила се за подржављење Позоришта које ради под именом Новосадско српско народно позориште и под тим именом ради до 31. XII 1921.

1920.
Основане Оперета и Опера (прва оперета *Барон ѿренк* С. Албинија у режији Драгомира Кранчевића, 20. IX 1920, а прва опера *Верѿер* Ж. Маснеа у режији Исака Армидија, 13. X 1920); одлуком Министраства просвете 14. X 1924. укинута је Опера (мада ради до јуна 1925), а марта 1927. и Оперета.

1921.
У духу југословенства из свих државних установа се бришу националне одреднице, па самим тим и Српско народно позориште постаје Народно позориште.
Прослављена 60. годишњица постојања.

6. XI 1921.
Друштво за СНП, незадовољно одлуком што се СНП изгубило у државној реорганизацији, основало је путујућу трупу под именом Друштво за Српско народно позориште – Позоришна дружина „Јован Ђорђевић“.

22. XI 1921.
Позоришна дружина „Јован Ђорђевић“ се спојила са Покрајинским банатским позориштем „Стерија“ у Вршцу и давала представе по Војводини, али никада у Новом Саду.

17. II 1924.
Друштво вратило име трупи и оно је деловало као Српско народно позориште до августа 1937.

22–23. I 1928.
Изгорела зграда Дунђерсковог позоришта, у ноћи после представе *Расѿикућа* Ф. Рајмунда.

марта 1928.
Извршено спајање Народног позоришта у Новом Саду и Народног казалишта у Осијеку у Новосадско-осјечко позориште са седиштем у Осијеку (што је била последица смањивања државне субвенције) и као такво ради до 1934.

1934.
Банска управа је укинула ионако малу субвенцију Српском народном позоришту и знатна материјална средства доделила Народном позоришту у Београду да организује Секцију београдског Народног позоришта за Дунавску бановину (под управом Витомира Богића).

сезона 1934/35.
У Новом Саду и местима Војводине деловала је Секција београдског Народног позоришта за Дунавску бановину.

25. IV 1936.
Основано Народно позориште Дунавске бановине, а нешто касније му је додато у називу: кнеза намесника Павла.

29. I 1937.
Потписана резолуција о заједничкој сарадњи Народног позоришта Дунавске бановине кнеза намесника Павла и Управног одбора Друштва за СНП, али никад није потврђена на Скупштини Друштва СНП.

15. VIII 1937.
На територији Војводине делују две секције Народног позоришта Дунавске бановине. Прва секција даје представе у градовима са сталним седиштем, а друга по местима Војводине. Ту другу секцију чини Српско народно позориште.

14. V 1939.
Друштво раскида уговор о сарадњи са Народним позориштем Дунавске бановине кнеза намесника Павла и Српско народно позориште са својим Друштвом наставља самосталан рад до избијања Другог светског рата.

Тунина срца и дубоко оналошћени незаборављеном трагедијом која је задесила наше Позориште јављамо да су

у Смедереву 5 јуна 1941 године

приликом страховите експлозије муниције у Смедеревском граду, погинули ови наши заслужни чланови и ради другови:

Радивоје Алмаиановић у 52-ој, **Момир Андрић** у 40-ој, **Витомир Начанин** у 39-ој, **Никола Стојановић** у 38-ој, **Милутин Томић** у 38-ој, **Нина Стојић** у 33-ој, **Славко Александровић** у 31-ој, **Злата Чокановић** у 31-ој, **Михаило Јовановић** у 27-ој, **Новија Бабић** у 27-ој, **Ване Стојановић** у 27-ој, **Миле Гајчин** у 26-ој, **Злата Андрић** у 25-ој, **Богобој Вараљан** у 23-ој, **Даса Петковић-Стојановић** у 21-ој, **Владета Тодоровић** у 21-ој.
и **Стефанија Барбиа** у 18 година живота.

Овај велики наш губитак остаће вечно записан у историји српског позоришта.

Мир пепелу њихову!

У Понаревцу, 1 јула 1941 године.

Управа и чланови Народног позоришта Дунавске бановине

априла 1941.
Престаје сваки позоришни живот у Војводини, а позоришна имовина је конфискована.

5. VI 1941.
У Смедереву погинуло седамнаест глумаца СНП-а приликом експлозије муниције на железничкој станици.

1941–1944.
Крајем 1941. део глумачког ансамбла одлази у Панчево и у договору са Министарством просвете наставља рад под именом Дунавско народно позориште, које је радило до краја рата под управом Марка Малетина.

децембра 1944.
Народна власт у тек ослобођеном Новом Саду обнавља рад Позоришта под именом Војвођанско народно позориште и под управом Жарка Васиљевића.

17. III 1945.
Прва представа *Најезда* Леонида Леонова изведена је у згради Мађарске римокатоличке читаонице у порти католичке цркве (данас Културни центар града).

јула 1945.
Отворена Летња позорница у порти католичке цркве.

1947.
Позоришту уступљена зграда Дома културе (бивши Соколски дом, данас Позориште младих).

јула 1947.
Основана Опера СНП-а (први директор диригент Војислав Илић).

16. XI 1947.
Изведена прва оперска представа - *Травијата* Ђ. Вердија.

фебруара 1950.
Основан Балет СНП-а (први шеф Балета и кореограф Марина Олењина).

25. V 1950.
Изведена прва балетска представа - *Шехерезада* Н. А. Римског Корсакова.

децембра 1951.
Прослављена 90. годишњица и том приликом враћено име под којим је и основано - Српско народно позориште (заслугом Радомира-Раше Радујкова, потоњег управника СНП-а).

1. VII 1958.
За управника постављен Милош Хаџић (до 30. VI 1979), који је, уз Јована Ђорђевића и Антонија Хаџића, оставио највећи траг у досадашњој историји СНП-а.

2. X 1959.
СНП отворило Малу салу у Улици Јована Суботића 5, која од јануара 1961. носи име Весели театар „Бен Акиба" (последња премијера на овој сцени је *Светислав и Милева* М. Николића 14. III 1983; у згради је 1985. усељено Новосадско позориште - Újvidéki Színház).

1961.
Током целе године низом догађаја и премијера прослављана 100. годишњица постојања. Јубиларну годину заједно су прославили СНП и Хрватско народно казалиште у Загребу.
Отворен Штампарски погон Српског народног позоришта у Улици Лазе Телечког бр. 5, који је радио више од две деценије.

1962.
Одлуком Позоришног савета СНП установило Медаљу „Јован Ђорђевић" као своју годишњу награду.

1964.
Основан Драмски студио СНП-а који је школовао млади уметнички кадар за рад у СНП-у и као такав радио до 1972.

1970.
Од ове године почела додела награда Медаља „Јован Ђорђевић" (први добитници Раша Плаовић и Миливоје Живановић).

28. II – 10. III 1975.
Прво гостовање СНП-а ван европског континента - Опера и Балет гостовали у Каиру. (После Другог светског рата па све до данас СНП је више пута гостовало у: Аустрији, Белгији, Бугарској, Италији, Луксембургу, Мађарској, Пољској, Румунији, СССР, Холандији, Чехословачкој, као у свим републикама насталим после распада Југославије и у Чешкој.)

11. IV 1975.
Положен камен-темељац будућој згради СНП.

1980.
Реорганизован рад СНП - оформљен Драмски, Музички (у оквиру којег се дају оперске и балетске представе) и Пословни центар, док у згради Веселог театра „Бен Акиба" ради Драма. Драмски центар се укида 1985, а Драма наставља свој рад у згради СНП-а; 1987. укида се Музички центар и у СНП-у поново делују Опера и Балет.

28. III 1981.
Свечано отворена нова зграда СНП-а представама *Долња земља* Ђ. Лебовића по Ј. Игњатовићу у режији Д. Мијача, *Охридска легенда* С. Христића у кореографији и режији Вере Костић (30. III), *Еро с оногa свијета* Ј. Готовца у режији К. Спаића (12. IV).
Обележена 120. годишњица постојања.

Стварање Охридске легенде за свечано отварање Нове зграде, марта 1981. године

Фото Мирјир Попадић

28. III 1986.
Прослављена 125. годишњица постојања.

25. X 1987.
Гостовање опере *Гилгамеш* на I међународном фестивалу музике и балета у Багдаду (Ирак).

маја 1989.
Уведена принудна управа на челу са редитељем Љубишом Ристићем (до јуна 1990).

јуна 2006.
СНП је постало члан Европске театарске конвенције.

2007.
Основана Асоцијација „Квартет“ (СНП један од оснивача и стални члан).

октобра 2008.
Одржан први Фестивал „Квартет“ под називом *Визија Европе* (Нови Сад 30. X – 3. XI; Хеб, Чешка 21–29. III 2009; Егер, Мађарска 27–31. X 2009; Ансени, Француска 10–14. III 2010).

2011.
Низом догађаја обележена 150. годишњица постојања; представе у част 150 година: опера *Милева* Александре Вребалов у режији Озрена Прохића (21. X), драма *Себе* Милоша Црњанског у режији Виде Огњеновић (24. XI).
Од 19. до 23. X одржана Генерална скупштина Европске театарске конвенције у организацији СНП-а.

европска театарска конвенција
european theatre convention
convention théâtrale européenne

Реконструкција зграде.

од 8. до 11. XII: Дани „Керемпуха“ у СНП-у (Сатиричко казалиште „Керемпух“, Загреб):
- 8. XII - изложбе слика Фадила Хаџића, *Спектаклук* Ренеа Биторајца, Тарика Филиповића, Зорана Лазића,
- 9. XII - *Метастазе* Ивана Баленовића, Бориса Свртана,
- 10. XII - *Преваранти* Фадила Хаџића,
- 11. XII - *Чудо у Поскоковој Драги* Анта Томића.

2012.
22. XI - *Одисеј* драма Горана Стефановског (прва копродукција више позоришта из бише Југославије: СНП (Нови Сад), Казалиште Ulysses Радета Шербеџије (Бриони, Хрватска), Gavella (Загреб, Хрватска), Словенско народно гледалишче (Марибор, Словенија), Атеље 212 (Београд), Стеријино позорје (Нови Сад), Театар на навигаторот (Скопље, Македонија).

- 29. и 30. XI и 1. и 2. XII - прво гостовање на Форуму младих европских редитеља у Њујорку, у Театру „Ла мама“ са представом *Брод за лутке* Милене Марковић.
- 9–12. XII - СНП је први пут после распада Југославије гостовало у Загребу:
- 9. XII - *Галеб* А. Чехова, Дворана Истра Загребачког казалишта младих,
- 10. XII - Отварање изложбе Радула Бошковића,
- *Годо на усијаном лименом крову* Бранка Димитријевића, Сатиричко казалиште „Керемпух“,
- 11. XII - *Језик зидова* (Форум за нови плес), Градско казалиште „Гавела“,
- 12. XII - Отварање изложбе „Век и по Српског народног позоришта“,
- *Милева*, опера Александре Вребалов, Хрватско народно казалиште.

2014.
29. XI – 22. XII - гостовање Балета СНП-а у четрнаест градова Мексика са представом *Крцко Орашчић* П. И. Чајковског.

2016.
27. IX - премијера представе *Пожар. Лаунџ / Контраст или Тамо иде смо остали* (представа која је настала на основу документарне грађе која је сакупљена после два пожара у Новом Саду у којем је страдало четрнаест младих људи и којом је СНП желело да упути апел надлежнима на ову несрећу).

2018.
2. VII - опера *Поп Ћира и поп Спира* Дејана Деспића учествовала у Будимпешти на *Armel Opera Festival* и освојила награду публике као најбоља.
12–13. X - прво гостовање СНП-а у Јужној Кореји, у Сеулу, са представом *На Дрини ћуприја* у оквиру фестивала *18. Seoul Performing Arts Festival*.
25. XI - премијера представе *Светозар* Милована Витезовића која је настала у оквиру програма обележавања стогодишњице завршетка Великог рата и присаједињења Војводине Краљевини Србији, 1918–2018.

2019.
3–9. III - гостовање Оркестра СНП-а на „Ал Бустан“ фестивалу у Бејруту (Либан).
27. IX - премијера *Смедерево 1941*. Ане Ђорђевић – драма је рађена у знак сећања на страдање глумаца СНП-а 1941. у Смедереву.

2019/2020.
28. XII – 6. I – Концертна турнеја Оркестра СНП-а у Кини, у градовима: Јантај, Бинжу, Цученг, Вејхај, Љаоченг, Хохот (Yantai, Binzhou, Zoucheng, Weihai, Liaocheng, Hohhot).

2020.
Услед проглашене пандемије COVID 19, СНП престаје да приказује представе од 12. III до 4. IX.
20. III - Опера СНП-а је извела путем интернета композицију *Бела, ћао* под диригентском палицом Андрее Солинаса, госта из Италије, као подршку жртвама и болеснима од короне. Сваки члан Опере је снимљен код куће и затим је монтирано у једну целину. Ово извођење је било запажено у целој Европи.

23. III – 19. VI - представе се приказују путем интернета на Јутјуб каналу СНП-а, на Трећем каналу РТ Србије као и на интернет страници СНП-а. Укупно је изведено 39 представа из репертоара СНП-а (Драма, Опера и Балет).

Милена Лесковац

Занимљивости из прошлости

ПОЗОРИШТЕ
ЗА ГОДИНУ 1872.

У Новом Саду, у понедеоник 1. јануара 1873. године, изашао је први број часописа „Позориште“ који сад улази у другу годину свог постојања. Уређује га и даље Антоније Хаџић. Најважније, оно објављено на насловној страни је трагедија *Максим Црнојевић* Лазе Костића. Комад је излазио у наставцима, у шест бројева листа, да би од седмог - дошла на ред *Избирачица* Косте Трифковића.

Највећа Хаџићева брига била је глумачка школа. Антоније Хаџић тврди да такозвани стари или природни правац глуме, нажалост, има мало представника, а још мање младих „подражатеља“. Сваки глумац почиње своју улогу што простије, пуштајући је да органски, под теретом афеката и призора, сама из себе расте и да се пење скоро неприметним кораком до оне трагичке или комичке висине коју јој је песник наменио. Глумци који се овога правца држе, знају да само помоћу другова својих могу извести потпуну слику драматске радње, да су они, дакле, само део, ма како изврстан био, целе уметничке радње која треба једног вечера да потресе и облагороди осећаје публике. Баш простом, једноставном представом учине велики глумци најсилније уметничке утиске.

А као циљ свега стоји и наглашава се античко правило: узвисити гледаоце. Затим нас аутор упозорава на досаду као најкобнијег непријатеља глумачке уметности. А досаду код гледалаца изазива глумачко неразумевање улоге која постаје опште место, како каже наш аутор „општа монотонија“. Други кобни непријатељ је разметање или претеривање у глумачком изразу које произлази из слепог самозадовољства. Такође, врло важно је слушати искрене критичаре.

Стижемо и до 1879. године. Лист „Позориште“ улази у своју VII годину постојања, а само Српско народно позориште постоји већ осамнаест година. Подсетимо се самих почетака. Прве представе су биле две једночинке *Пријатељи* Лазе Лазаревића и *Мушки метод и женска мајсторија* Лајоша Кевера. Ове две једночинке одигране су једне вечери, 23. јула 1861. Године 1862, 29. и 30. маја одржана је оснивачка Скупштина Друштва за Српско народно позориште које је преузело бригу над позориштем. Скупштину су чинили чланови , појединци и правна лица, и она је бирала Управни одбор Друштва. Половина чланова Управног одбора чинила је Позоришни одсек који је водио бригу о глумачкој дружини и репертоару, а друга половина је чинила Економски одсек који је обезбеђивао средства за рад позоришне дружине. На Скупштини је донесен и први Устав Друштва.

„Много се говори о позоришту, али ко сам није суделовао у њему, тај га не може себи представити. Како глумци себе потпуно не познају, како свој занат врше без размишљања, како су им захтевања бескрајна, о томе људи немају појма. Сваки од њих хоће не само да је први, него и једини, сваки би хтео да све друге искључи, а не види, да с њима заједно једва нешто може да изврши; сваки мисли да је за чудо оригиналан, а овамо је неспособан да се нађе у нечему, што је изван онога што је обично; при том га непрекидно мори некакав немир за оним што је ново. С каквом жестином напада један на другога, и само најниже самољубље, најнеограниченије користољубље држи их у заједници. О међусобном лепом понашању нема ни разговора; вечито неповерење потхрањује се подмуклошћу и срамним говором; ко не живи неваљало, тај живи будаласто. Сваки ти то тражи некакво право на безусловно поштовање, сваки је осетљив према најмањем прекору. Све је он то и сам боље знао. Па зашто је, дакле, увек противно радио? Увек у новчаној неприлици и увек без поверења, чини се, као да се ни од чега толико не плаше, као од разума и доброга укуса и као да ништа толико не траже да одрже, као господарско право своје личне самовоље.“

После првих десет година постојања, управа је упутила апел да се оснује такозвана годишња потпора позоришту, али од шест стотина општина одазвало се њих само двадесет и шест. „Осим тога, које са рђавих година, које са злосретне размирице која је наш народ до зла Бога поцепала, посета је, изузетком неких општина наших, од године до године све слабија.“ Ово је констатација управе позоришта која не говори мало о друштвеним, материјалним, па и политичким приликама.

Чудо је тај наш часопис „Позориште“! Године 1890. преноси позоришна дешавања из целе Европе. Бечка сцена, париска, московска, лондонска, све је ту! Бројне занимљиве рубрике, међу којима су „Ситнице“ у 31. броју часописа из 1890. преноси да је гроф Лав Толстој написао нови роман под насловом „Кројцерова соната“ који у рукопису иде од руке до руке у круговима петроградске интелигенције. Аутор овог текста пише неколико реченица о самом великом писцу, али препричава и садржај новог романа па наглашава да је он узет „из руског живота који је препун несрећних бракова!“

Антоније Хаџић

Свашта се догађало у последњих неколико година 19. века у нашем позоришту. Године 1892. за управника је постављен Антоније Хаџић. Године 1895. велепоседник Лазар Дунђерски изградио је позоришну зграду у дворишту своје куће, данас је то хотел Војводина и поклонио ју је Српском народном позоришту. „Тим поводом управитељ нашег позоришта одвео је целу позоришну дружину велепоседнику г. Лази Дунђерском и приказао му је све чланове редом. У поздравном говору топлим речима захвалио му се на љубави коју је показао подизањем светлог храма богињи српске Талије. Тим родољубивим делом својим задужио је цео наород српски, а нарочито чланове позоришне дружине који се од сада неће морати потуцати по белом свету, по зими, цичи и мећави.“

Дунђерсково позориште

Још се није завршила 1895. година, Српско народно позориште одиграло је *Кир Јању*, а Пера Добриновић добио гламурозне критике за главну улогу. Текст комада је штампан у нашем листу. У јулу одржана је и Главна скупштина друштва за Српско народно позориште. Извештај Управног одбора друштва објављен је крајем августа у листу „Позориште“.

На светским позорницама јунаци све више постају обични људи, грађанско друштво. Све више се бавимо њиховим психолошким портретима, мукама, лицемерјем, све више се сецирају сегменти једног друштвеног система који ће се распасти на крваве комадиће у Великом рату. Драма је реалистичка, чак натуралистичка, са све већим примесама симболизма доживљеног као декаденција. Један од стубова те драме је писац Хенрик Ибзен, чија је *Нора* у Српском народном позоришту одиграна 1895. године. (Написана је и први пут одиграна у Краљевском театру у Копенхагену 1879). Бројна европска позоришта су одбијала да играју Ибзенове комаде, нека су чак од писца тражила да их преправља, али су зато ови комади све популарнији. Године 1877, само у Берлину, у једној недељи, одигране су Ибзенове драме чак у пет позоришта! Све ово иде у прилог разумевању шта је значило играње *Норе* у Новом Саду, 1895.

Дана 19. марта 1896, у Српском народном позоришту одржана је премијера Шекспировог *Хамлета* у преводу Лазе Костића. Редитељ је био Пера Добриновић, а насловну улогу је играо Димитрије Ружић. Полоније је био Филиповић, Клаудије – Лукић, Гертруда – Вујићка, а млада Офелија – Бакаловићка. Уредник листа „Позориште“ се потрудио да у броју листа који је изашао 12. марта, дакле пред саму премијеру, објави текст, анализу самог комада. То, *fin de siècle*, виђење Шекспира је не само врло занимљиво, већ и посебно поучно за разумевања времена.

Невена Јанић

Пред новим изазовима

Међународна сарадња и интернационални пројекти Српског народног позоришта

На трагу мисије Српског народног позоришта, најстаријег и највећег националног театра, да већ 160 година чува и унапређује националну драмску, музичку и плесну позоришну продукцију, и активно учествује у развоју публике постављањем најзначајнијих дела из светске класике и савремене театарске баштине, главни циљеви међународне сарадње СНП-а подразумевају допринос ширењу националног позоришног стваралаштва, развој унутрашње структуре, развој вештина и технике уметника и техничког особља СНП-а, и позиционирање СНП-а на регионалној, европској и светској културној мапи.

У протекле две деценије осетна је експанзија у области међународне сарадње у светским оквирима. Овој експанзији доприносе успешни пројекти свих трију уметничких јединица СНП-а: Драме, Опере и Балета, па је реализовано неколико десетина копродукција, више од 400 гостовања и учешћа на међународним фестивалима на самом почетку 21. века. Са ових путовања представе и уметници СНП-а су се редовно враћали овенчани признањима и наградама. Истовремено, све три сцене СНП-а су угостиле многе уметнике и пројекте.

Највећи број реализоване међународне сарадње, природно, одиграно је у земљама региона, у Хрватској, Босни и Херцеговини, Северној Македонији, Словенији, Црној Гори, Мађарској, Бугарској, Румунији, затим у Европи: Словачкој, Пољској, Аустрији, Италији, Русији... Али смо стигли и много даље.

Балет *Крцко Орашчић* представио је СНП 2014. године у Мексику, одигравши 19 представа у 14 градова. Драмска представа *На Дрини ћуприја* учествовала је на 18. Међународном фестивалу извођачких уметности у Сеулу (Јужна Кореја), где је изведена три пута пред неколико хиљада гледалаца. Оркестар СНП-а остварио је два успешна учешћа (2017. и 2019. године) на Фестивалу „Ал Бустан“ у Бејруту (Либан), те био на двонедељној новогодишњој турнеји у шест кинеских градова крајем 2019. и почетком 2020. године, у току које су прешли преко 22.000 километара.

У до сада најизазовнијој години 21. века, због пандемије вируса корона, Српско народно позориште је 2020. године брзо и успешно прилагодило своју међународну сарадњу наметнутим околностима. Будући да није било могуће реализовати гостовања, договорили смо се о будућој сарадњи с дугогодишњим сарадницима из региона и Европе, односно

с националним позориштима која су по структури, величини и значају најсличнија СНП-у. Потписани су нови и ратификовани постојећи протоколи о сарадњи с Опером и балетом из Скопља (Северна Македонија), Позориштем Јана Паларика из Трнаве (Словачка), Словенским народним гледалишчем из Марибора (Словенија), Државном опером Пловдив и Државном опером Варна – Театарско-музички продукциони центар Варна (Бугарска).

Истовремено смо *online* приказали представе и пројекте, што је омогућило светски успех Опере СНП-а, пре свега пројектима *Bella ciao* и *Distant together*, које је у сарадњи с Радио телевизијом Србије и каналом РТС Планета, те стварањем интернет платформе, видео милионски аудиторијум од Канаде до Новог Зеланда.

У 160. јубиларној сезони СНП реализује два пројекта која су посебно важна у области интернационалне копродукције. Наиме, Српско народно позориште је први национални театар у Републици Србији који је носилац гранта Креативне Европе – потпрограм Култура за пројекат Project 2018-3044 „CrossOpera". Пројекат удружује три оперска позоришта: из Италије – *Teatro Comunale* „Luciano Pavarotti", Модена, Аустрије – *Landstheater*, Линц и Србије – Српско народно позориште.

Циљ пројекта је да у копродукцији настане нова опера на тему „Другост: страх и откриће", заснована на проблему интеркултуралног сукоба и интеграција. Иста тема ће бити развијена кроз три приче везане за актуелне миграције према земљама Европске уније. Либрета и композиције, у трајању од 30 минута по чину, написало је троје либретиста и троје композитора, од којих сваки представља своју

земљу. Свако позориште даје по четворо музичара, и по двоје оперских солиста млађих од 30 година. Ауторски тим је састављен од уметника из три државе: редитељ и драматург из Аустрије, костимограф и сценограф из Италије, диригент и концертмајстор из Србије. Опера ће бити изведена на српском, немачком и италијанском језику, а титлови ће бити преведени на званични језик државе у којој се опера изводи. Пројекат подстиче транснационалну мобилност уметника и професионалаца, као и транснационалну циркулацију културног и креативног стварања, којима су циљеви промоција културне размене, интеркултурални и међуверски дијалог, разумевање културне разноликости и социјална инклузија. Прекогранична стратегија мобилности има за циљ изградњу капацитета за културне ствараоце, пре свега младе, који су укључени у пројекат, да раде транснационално и међународно. Активности током боравка у трима различитим земљама укључиваће и обуку у развоју публике и интеракцију са локалним заједницама, обраћајући посебну пажњу да се укључе млади, и најчешће недовољно заступљене осетљиве социјалне групе, као што су избеглице. Што се Србије тиче, у пројекат су укључени ученици Основне школе „Иво Лола Рибар" и Средње машинске школе из Новог Сада, као и студенти новосадске Академије уметности – како због развоја нове и младе публике, тако и обуке будућих позоришних професионалаца. Ако измене због пандемије другачије не одреде, премијере у Италији и Аустрији ће бити реализоване крајем 2021, док је новосадска заказана за јануар 2022. године.

Балет *Мадам Батерфлај* ће бити праизведба у региону чувене оперске приче у плесној форми, а реализација подразумева копродукцију Српског народног позоришта и компаније Европа балет из Санкт Пелтена, Аустрија. Значајну међународну димензију овог пројекта у којем учествује ауторски и продукциони тим из Србије, Аустрије, Шведске, Немачке, Словачке, Русије и Јапана, препознао је Секретаријат за културу, јавно информисање и односе с верским заједницама Покрајине Војводине, те му је пружио снажну подршку и премијеру ове представе, заказану за 14. мај 2021, уврстио у програм обележавања Мајске скупштине, а уследила је и подршка Фондације „Нови Сад 2021 – Европска престоница културе", која је овом пројекту дала статус главног у припремној години те га је уврстила у главни програм културне престонице Европе 2022. години. Пројекат је подржала и фондација ЕУ-Јапан фест из Токија а, ако околности дозволе, Балет СНП-а ће реализовати гостовање ове своје представе у Јапану.

Сваки међународни пројекат, свако иностранo гостовање или учешће на интернационалним фестивалима као и промоције посредством дигиталних медија, потврђују међународни утицај СНП-а те провоцирају све интензивнију жељу иностраних колега за сарадњом са нашим театром. Снажном инфраструктуром, обновом опреме, а пре свега улагањем у уметничке, техничке, медијске и организационе капацитете и снаге, Српско народно позориште је спремно за нове интернационалне изазове и успехе на радост новосадске, војвођанске и српске театарске уметности и културе.

Сенка Петровић,
пројектни менаџер СНП-а,
саветник за ЕУ програме и фондове,
саветник за међународну сарадњу

Јубилеји, годишњице у 2021.

Цртице из прошлости СНП-а

Пошли смо трагом споменица, зборника и наших издања о прослави годишњица и јубилеја СНП-а у којима преовладава календар најмаркантнијих датума из наше историје. Тамо су забележена имена многих који су, загледани у звезде, пркосили силама, одупирали се имерзији позоришта и који се нису мирили док српско мезимче није добило сталну адресу. Сетимо се само пословичног израза да људи не могу бити срећни док немају своју кућу, а СНП је своју дочекало 120 година након оснивања. У том протеклом времену славна су не само сва имена Позоришта, него и имена оних који су били окупљени око њега – великани, уметници, прегаоци јер су стварали магију речју, делом, покретом и одржавали ватру у Талијином храму да би се огрејали они добронамерни који у тај храм тек улазе. Све их бележи *Енциклопедија Српског народног позоришта*.

Ипак, из наслаге старих календара издвајамо странице које су ове године некако посебно перфориране и на њима уписујемо годишњицу догађаја и личности из прошлости СНП-а. Са неким именима се увек срећемо, уз нека смо дописали анотацију, понегде занимљиву белешку, гледајући како се време изнова мења на толико сјајних уметничких начина. Актуелизујемо њихов значај у садашњости о приликама када можемо да, уз њихова имена, пригрлимо, изговоримо и запамтимо њихове стихове. Чувајући сећање на дела многих људи чији је допринос значајан не само за Позориште него и за визију наше културе и уметности, ове године посебно не заборављамо да је прошло…

215 година од рођења и **165 година** од смрти **Јована Стерије Поповића** (Вршац, 1/12. I 1806 – Вршац, 26. II / 9. III 1856), комедиографа, писца историјских и националних драма, песника, професора, издавача, писца школских уџбеника, оснивача *Друштва српске словесности*, културног посленика широког размаха и акције… Стеријино позоришно дело чинило је, а тако је и данас, основицу позоришног репертоара. Само за период од оснивања, од 1861. до 1868, на новосадској сцени је изведено 11 премијера његових позоришних дела, са 148 извођења, што је за оно време међу ауторима свакако био натпросечан број. Извео је на наше позорнице карактере који се памте и који су постали симболи; код њега се комично креће од универзалног до ефемерног, од благог смеха до сатире… У Стеријином опусу је посебно знаменита његова збирка песама *Даворје*, нека врста песничког интермеца, која је у то време романтичарских тонова, била сасвим другачија, неромантичарска, рефлексивна, без реторичности, патетике и емфазе, а неки његови стихови, испуњени мисаоним набојем, сматрају се најинтелектуалнијим у српској поезији: *Промено света, шта је обичније, чешће од тебе!*

195 година од рођења **Јована Ђорђевића** (Сента, 25. XI 1826 – Београд, 21. IV 1900), оснивача и управника СНП-а, драматурга, редитеља, оснивача Народног позоришта у Београду, секретара Матице српске, професора, новинара и уредника, члана Српског ученог друштва… Ондашњи глумци су га ословљавали и надимком – Фотер (на немачком *Vater* – отац). Аутор је свечане песме *Боже правде*, химне Србије. Био је кум Јовану Јовановићу Змају, професор Лази Костићу, ујак Стевану Сремцу.

190 година од рођења и **105 година** од смрти **Антонија Тоне Хаџића** (Суботица, 20. XI 1831 – Нови Сад, 17. I 1916), управника, драматурга и редитеља СНП, подначелника Друштва за СНП, председника Позоришног одсека. Један је од најзначајнијих позоришних радника у историји СНП-а, али и у српском позоришном животу уопште. Покренуо је и уређивао *Позориште* (1871–1908) и *Зборнике позоришних дела* (1872–1905). Био је изузетно плодотворан, агилан и активан. СНП је учинио животнијим, динамичнијим и благотворно утицајнијим на народ…

180 година од рођења **Димитрија Мите Ружића** (Српски Чанад, Румунија, 27. X 1841 – Вршац, 4. XII 1912), драмског глумца, редитеља, управника СНП.

Његова каријера била је испуњена непрекидним напредовањем, својеврсним креацијама највишег домета и стицањем популарности коју раније није имао ниједан српски глумац. Моћни тумач највећих улога, нарочито као носилац улога у Шекспировим комадима, у разноврсном репертоару – од комичних, салонских и психолошких до херојско-трагичарских, постао је највећи наш глумац романтичарског периода. Његова супруга Драгиња Ружић била је чувена глумица СНП-а.

170 година од рођења и **100 година** од смрти **Софије Вујић** (Овсеница, 6. VIII 1851 – Нови Сад, 5. IV 1921), глумица која је потекла из славне глумачке династије Поповића. Њене сестре – Катица, Драгиња (удата Ружић), Љубица (удата Коларовић), Јелисавета (удата Добриновић) и два брата – Лаза и Паја, сви су били глумци СНП-а. Софија је ступила у Позориште 1861. још као десетогодишња девојчица и остала његов члан до пензионисања. Њена кћи Милка Марковић била је глумица, велика трагеткиња.

160 година од прве седнице Позоришног одбора Српске читаонице на којој је **основано Српско народно позориште**, 16. VII 1861.

150 година од **објављивања** првог броја листа *Позориште*. Уређивао га је Антоније Хаџић, а први број је изашао из штампе 26. XII 1871. Касније, 1909. године, лист је обновљен и уређивао га је Јован Грчић. Од деветог броја излазио је као *Ново позориште*.

135 година од смрти **Јована Суботића** (Добринци, Срем, 30. I /11. II 1817 – Земун, 16/28. I 1886), књижевника,

правника, политичара, председника и дугогодишњег члана Друштва за СНП, председника Матице српске и уредника *Летописа Матице српске*. Волео је позориште још од младости, а са новосадским театром је блиско сарађивао. Писао је много и био је један од најплоднијих и најразноврснијих српских писаца свога доба. Драмским комадима са темама из националне прошлости била је одушевљена позоришна публика 60-их година 19. века, али се чини да је као лиричар неправедно запостављен. Подсетићемо се почетних стихова његове антологијске песме „Ембри[ј]он", коју је објавио још 1841: *Откуда тако, ти мили путниче, / У живот овај посла л' живот тебе? / Је ли то живот, је л' то право биће? / Кад свет не видиш, видиш ли сам себе?*

100 година од **објављивања** *Споменице Друштва за Српско народно позориште 1861–1921* и *Пролога* Анице Савић Ребац. *Споменица* даје врло значајан преглед позоришних дешавања па нам је, листајући ово ретко издање, пажњу привукла једна песма, тада госпођице, Анице Савић. Песма није прештампавана ни скоро

објављивана, сасвим заборављена, а овде се крије, у тексту *Васкрс Српског народног позоришта*. Тамо се каже да ће златним словима остати забележен дан 12/25. I 1919, када су се отворила врата Дунђерсковог позоришта и да је прва на сцену ступила управо новосадска песникиња – она којој је касније Црњански посветио *Рељеф с ликом Дантеа*. Аничин *Пролог* је ондашња публика бурно поздравила. Испевану у класицистичком маниру, слободном стиху и дивећи се позоришту, Аница песму почиње: *Понорни тешки таласи преплављују поља далека, / Видици се даве у плимама црним, / И само се назире, ничући из таме / К'о пламен усамљен, усправан и бео, / Он. Младо, мршаво тело се диже као лук затегнут, / Чисто се чини да му већ душа допире донде іде чудесни модри / Потоци нове светлости теку над звезданом тамом...*

80 година од **смедеревске трагедије**. Највећа глумачка трагедија у историји српског позоришта, 5. VI 1941. године у Смедереву. Изненадна експлозија складишта муниције претворила је готово цео стари Деспотов град у рушевине. У катастрофи великих размера тешко је погођен наш глумачки сталеж. Седамнаест чланова Народног позоришта Дунавске бановине, данашњег Српског народног позоришта, изгубило је животе: Раденко Алмажановић (52), Момир Андрић (40), Витомир Качаник (39), Никола Стојановић (38), Милутин Томић (38), Нина Стимић (33), Славко Александровић (31), Злата Чокановић (31), Михаило Јовановић (27), Ксенија Бабић (27), Бане Станојевић (27), Миле Гајчин (26), Злата Андрић (25), Богобој Варађан (23), Владета Тодоровић (22), Деса Петковић Станојевић (21) и Стефанија Барбије (18), који су се „баш спремали да низом самопрегорних позоришних напора, отпочну духовну обнову српског народа на светом деспотовом тлу". Експлозија их је задесила у возу, који је кретао из станице. Њима је посвећена представа *Смедерево 1941.* по тексту и у режији Ане Ђорђевић.

75 година од смрти **Жарка Васиљевића** (Бела Црква, 7. V 1892 – Нови Сад, 19. IX 1946), редитеља, драматурга, преводиоца, управника СНП-а, песника. Потиче из глумачке породице. Цео живот био је везан за СНП и посвећен његовом раду. Као песник стваралачки се потврдио у невеликом опусу. Иако је имао фазе некад испуњене меланхоличним сећањима, али чешће је имао оне благородне тренутке чисте инспирације када су настали живописни призори предела с путовања и заптивених ентеријера, лица добрих стараца, присног сусрета са људима на улици, са „чудним светом" и догађајима, проницљивог духа и споменарске композиције у слици света са ког се одлази... Такви тренуци треба да припадају читаоцима. Чини се да Жарка још увек мимиоилази публицитет. Док су слова његовог имена на надгробном споменику једва видљива, његове речи не могу бити превазиђене: *Пријатељу, / молим те, место цвета сад понеси ову песму собом, / прво из себичног разлога, / јер желим да онде, горе или доле, у паклу или рају, / дознаду да постоје и песници на Балкану, / а друго, да ти, пријатељу, ова песма послужи / као ваљана лична легитимација / или као путна исправа за даљи пут.*

40 година од усељења у Кућу, на сталној адреси. Богат, свечан и незабораван програм за Дан СНП-а, 28. III 1981, а дан подједнако важан свима, на југословенском простору. Певани су стихови Мике Антића из *Војводине*, уприличене као кантате на музику Рудолфа Бручија. Антићева поема је једна од најизвођенијих у Позоришту о разним пригодама, прославама, а чије је стихове тако свечарски само Мира Бањац говорила. Њима ове цртице из прошлости завршавамо: ... *И данас, земљо родна, кад ниси босоногa, / кад ниси гола беда, у дроњцима и плачу, / ти, што се молиш богу, ти што пљујеш на бога, / ти што си дуговала и наплатила рачун, / наздравље, дижи чаше...*

Ивана Илић Киш

Излог издања Српског народног позоришта

Владимир Митровић,
Радуле Бошковић – Уметност плаката,
КЦ Војводине и СНП, Нови Сад 2019. (монографија)

Својим приступом Радуле Бошковић отвара дефинитивно нови значењски простор плакатима које ради за СНП, проблематизујући одређене актуелне теме и изван задатих позоришних намера. Тако потврђује значењске потенцијале плаката, а онда истиче и његову ширу друштвену улогу. Драгоцен прилог нужном и логичком закључку је и инспиративна мисао Богдана Тирнанића која гласи: „... сваки плакат са релевантном друштвеном тематиком може постати политички плакат“.

Здравко Мићановић

Александар Милосављевић,
Љубослав Мајера, редитељ,
СНП, Нови Сад 2020. (монографија)

Мајера је, дакле, редитељ који успоставља стандарде, који доследно (а често и упркос свим околностима) на сцени развија и поштује своју редитељску поетику и увек изнова наставља да домаштава властити театар – смештен у лимбу између чврстих оквира које успоставља драмски предложак, који одређује сензибилитет конкретних глумаца и, напокон, који је дефинисан неумољиво прецизном структуром његових редитељских сновиђења. Љуба Мајера је заслужио монографију, а Српско народно позориште је заслужило да буде њен издавач.

Даринка Николић

Даринка Николић,
Дејан Мијач,
СНП, Нови Сад 2017. (монографија)

Ауторка монографије Даринка Николић кроз дуге и садржајне разговоре са Мијачем усмерава пажњу и на представе настале пре и након његовог новосадског периода и заокружује поглед на целокупну каријеру овог изузетно плодног и за наш театар тако важног стваралаца.

„Дневник“, Нови Сад

Дејан Пенчић Пољански,
Егон Савин,
СНП, Нови Сад 2011. (монографија)

Један од најзначајнијих хроничара нашег театарског живота, Дејан Пенчић Пољански исписује ову монографију језиком података, али и речником и аргументацијом врсног критичара, осветљавајући режије и позоришни ангажман Егона Савина не само у Српском народном позоришту, театру у којем је овај редитељ направио неке од најзначајнијих представа у својој изузетно плодној каријери.

Павле Јефтић,
Дневник представа новосадских позоришта 1919–1941,
СНП, Нови Сад 2017.

Рукопис Павла Јефтића *Дневник представа новосадских позоришта 1919–1941*. изузетно је важан за сваког ко жели да се бави, првенствено, историјом Српског народног позоришта, али и шире. (…) Значајно је да је Јефтић у предговору написао и краћи историјат овог међуратног периода, као и разлоге зашто је Држава мењала статус и име СНП.

Милена Лесковац

Марина Татић – Лозјанин,
Сећање на стару кућу, Прикази из часописа „Позориште“ СНП-а у Новом Саду, 1969–1977,
СНП, Нови Сад 2017.

Сарадња ауторке ове књиге са СНП-ом започета је у позоришној сезони 1970/71. договором са Зораном Јовановићем, тада директором Драме, и Петром Марјановићем, тадашњим драматургом Позоришта, те уредништвом листа „Позориште“, а сарадња је резултирала серијом текстова, првенствено разговорима с пензионисаним члановима и уметницима који су из СНП-а прешли у друга позоришта. Ово дело је важно сведочанство о новијој повести СНП-а.

Ивана Илић Киш,
Балет: Грађа за репертоар Српског народног позоришта (2003–2020),
СНП, Нови Сад 2020.

Овако конципирана књига представља основну алатку сваком ко се на било који начин бави уметничком игром, делимично и савременим плесом, посебно у једном од само два професионална балетска ансамбла, овог пута у Новом Саду. Критичарке и критичари имају обиље података о појединачним извођењима балетских представа, обнављаних и понављаних у разним приликама (...) али и много више оних представа које су *праизведбе*, најчешће домаћих аутора и ауторки, али и оних из иностранства са којима Балет СНП-а сарађује. Од велике користи су спискови критика и других писаних текстова о појединачним представама изведеним у домаћем амбијенту или у иностранству или региону. Тиме се може пратити „други“ живот представе у простору и времену, након премијере у матичној кући.

проф. др Свенка Савић

Ана Ђорђевић,
Смедерево 1941.
Александар Милосављевић,
Страдање глумаца СНП-а у Смедереву 1941,
СНП, Нови Сад 2019.

Драмски комад *Смедерево 1941*. има више кључних речи, али процес, рад на представи, има једну доминантну, а то је *контекст*. На пробама се много говорило о атмосфери драме, околностима, и увек се инсистирало на разумевању контекста у ком се све одиграва. Помислићете – као и увек. *Књига Проповедникова* каже да нема ништа ново под сунцем, па се тако помирите с клишеима и са оним *као и увек*, јер као и увек, радња комада се не тиче само конкретне трагедије чији су актери људи у Смедереву – ово је представа о свима који су трпели или трпе последице агресије.

Николина Ђукановић

У атмосфери која подсећа на Мунков *Врисак*, тај безгласни симбол болне емоције, аутор овог дела књиге вешто преплиће историјске театарске хоризонте са биографијама глумаца-страдалника, ишчитаним из њихових личних картона сачуваних у архиву СНП-а, у којима су сувим радним подацима често додаване дубоко субјективне опаске...

Мирослав Стајић

Марко Малетин,
Сутон војвођанске позоришне традиције,
СНП, Нови Сад 2017.

Несумњиво је да је позоришни период Војводине између два светска рата био буран и можда баш због тога о њему се најмање писало. У том периоду позориште је било све време у кризи, оно је било у процесу превирања, ређао се низ позоришних установа, покушаване су разне комбинације, и с државним и обласним и аутономним позориштем, и са субвенцијом и без ње, али ни један није опстао. О свему томе Малетин исцрпно пише у *Сутону*, наводи све догађаје и чињенице.

Милена Лесковац

Александар Милосављевић и Радослав Веснић Млађи,
Позориште као судбина или прича о позоришној породици,
ПМВ и СНП, Нови Сад 2017.

Дирљива, на фактографији заснована повест о једној од најзанимљивијих позоришних фамилија чији су чланови на различите начине и у различитим епохама обележили повест најстаријег нашег професионалног театра, прича која, осим о породици Веснић – Васиљевић, сведочи и о Српском народном позоришту.

Ненад Вујановић Шеша,
Сукоб,
СНП, Нови Сад 2019.

У унутрашњи свет Ненада Вујановића Шеше, трагично преминулог глумца Српског народног позоришта, пре свега се ступа кроз његове песме, кроз стихове који указују (више но што откривају) на изузетно осећајну и рањиву личност која брижљиво, слој по слој, строфу по строфу, гради обрисе унутрашњих простора интиме, али то – барем у уметностима којима се бавио – није чинио подижући око себе зидове. Вујановић, наиме, није само писао песме; пасионирано је сликао, активно свирао у различитим музичарским формацијама, али је, ипак, пре свега био глумац.
Ова књига је сведочанство о његовој интими...

Александар Милосављевић

Српско народно позориште
Позоришни трг 1
Нови Сад
www.snp.org.rs

За издавача:
др ЗОРАН ЂЕРИЋ, управник СНП-а

Редакција:
АЛЕКСАНДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ, уредник овог броја
мр ИВАНА ИЛИЋ КИШ
НЕВЕНА ЈАНАЋ
СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ
др МИЛЕНА ЛЕСКОВАЦ
ЛАСЛО БЛАШКОВИЋ

Обликовање:
СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ

Графички уредник:
ЂОРЂЕ ЛАБАТ

Прелом текста:
ЉИЉАНА БИЛБИЈА

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
SERBIAN NATIONAL THEATRE

160 1861 2021 СНП Нови Сад